

Prof. PhDr. Vladimír Sadek, CSc.

(*22. září 1932 – †31. května 2008)

Fenomén heterodoxie
(2. část)
Jan Heller

Smrt polibkem Božím
Rozhovor s Vl. Sadkem
Ruth Weiniger

Život mezi babybusy
Vladimír Sadek

OBSAH

Stanovisko ICCJ ke konfliktu v Gaze	3
Reakce na stanovisko ICCJ	3
Vladimír Sadek (*22. září 1932 – †31. května 2008) <i>Ruth Weiniger</i>	4
Smrt polibkem Božím – rozhovor s Vladimírem Sadkem (1. část) <i>Ruth Weiniger</i>	5
Fenoménu heterodoxie v islámu <i>Jan Heller</i>	9
Z MYŠLENEK rabiho LÖWA	14
Otto Muneles. K třicátému výročí úmrtí (8. 1. 1894 – 4. 3. 1967) <i>Vladimír Sadek</i>	15
Smrt polibkem Božím – rozhovor s Vladimírem Sadkem (2. část) <i>Ruth Weiniger</i>	17
Život mezi babybusy – život neveselý (Úvod do babybusologie) <i>Vladimír Sadek</i>	22
Příběh o mamince <i>věnováno Emmanuelu Swedenborgovi</i>	29
Osud	30
Členská přihláška / Objednání Revue SKŽ	31

See English summary of this issue on our web site:
www.krestane.zide.info

Vydává: Společnost křesťanů a Židů

Malá Štěpánská 11, 120 00 Praha 2

Šéfredaktor: Ladislav Puršl

Redakce: Milan Balabán, Josef Blaha, Petr Fryš,
Pavel Hošek, Alžběta Drexlerová, Lukáš Klíma,
Mikuláš Vymětal, Adam Borzič

Sazba: Jan Orsák

Foto na obálce: Alex Jamison, 1983

V čísle se jako ilustrační materiál objevují fotografie knih
Vladimíra Sadka a jeho vlastní kresby.

Fotografie: archiv šéfredaktora a redakce, Jitka Sadková,
Ruth Weiniger

Publikované články a názory se nemusi shodovat s názory redakce
či Společnosti křesťanů a Židů. Naším cílem je vytvářet prostor pro
setkávání různých názorů.

Bankovní spojení:

ČSOB, Na Poříčí 24, 115 20 Praha 1,
číslo účtu: 579709683/0300

Internetové stránky a e-mail:

<http://www.krestane.zide.info>, e-mail: krestane@zide.info
(webmaster: Kateřina Bubničková)

Objednávky Revue na:

krestane@zide.info, +420608577837

Evidence periodického tisku: MK ČR E 11333
ISSN 1802-2642

Vážení čtenáři,

obdobně jako v minulém čísle bylo hlavním tématem Revue ohlednutí za významným profesorem – biblistou Janem Hellerem, je stěžejním tématem čísla současného postava zesnulého profesora hebraistiky Vladimíra Sadka. Je smutné, že již není možné se s těmito významnými postavami českých humanitních věd setkat osobně, jako tomu donedávna ještě bylo. Oba učitelé se pochopitelně dobře znali (oba dokonce jednu dobu současně studovali u dr. Otto Munelese), oba vládli jazykem hebrejským jako by byl jejich rodný, oba měli kladný, i když ne úplně bezvýhradný vztah k SKŽ... i jiných shodných rysů bychom našli mnoho, za jeden z nejvýznamnějších považuji též jejich specifický humor. Oba přešli ze smrti do života ve stejném roce.

Profesor Vladimír Sadek, v návaznosti na svého učitele Otto Munelese, byl bezesporu zakladatelem moderní české hebraistiky a též nesmírně vytrvalým akademickým popularizátorem mystiky vůbec, židovské obzvláště. Dokázal v přednáškách výstižným a poutavým způsobem studentům zpřítomnit základní fakta týkající se židovské filosofie a kabaly a převést z cizojazyčných děl to podstatné v době, kdy tu díla Gershoma Scholema ještě nemohla být nebo nebyla vydána. Vybavuji si jeho přednášky přibližně od roku 1998 na filosofické fakultě: po deset let jsem měl možnost víceméně sledovat, že se u něj potvrzuje to, co sám napsal o svém učiteli Otto Munelesovi, totiž, že kdyby žil dnes, měl by žáků několik desítek. Na starých kazetách zůstaly ze Sadkových přednášek mnohé záznamy, které si mnoho lidí natáčelo nejen díky svému zájmu o předmět, ale i proto, že Sadek výborně přednášel. Častokrát jsem slyšel, jak zaznamenané přednášky kolují i mezi studenty ne-hebraisty, kteří prostě na přednášky chodili kvůli jim samotným, i když jejich aprobace byla diametrálně odlišná, a dále pak například i k jejich rodičům... (Tyto přednášky byly později zapracovány do svazku *Židovská mystika* (/Fra 2003/).

Ačkoliv byl mnohokrát svými studenty a přáteli žádán, aby ještě nějakou publikaci o židovské mystice napsal, Sadek tuto myšlenku vehementně odmítal s poukazem na to, že se na sklonku života člověk má věnovat věcem, kterým se věnovat nemohl, nebo ke kterým se nedostal. Pro něj osobně to byla hudba. Nevadilo mu však, když jsem za ním přišel s myšlenkou souborného vydání jeho starých článků, na kterých jsme začali s Terezou Černou a posléze s Ruth Weiniger pracovat. V tomto čísle naleznete tedy i materiál, který v rozšířené podobě bude publikován, snad v tomto roce, ve sborníku textů pod názvem „Kabala a česká judaika“.

Dalo by se říci, že poslední „přednášku“ o židovské mystice přednesl pan profesor ve studiu Soukenická, 14. května 2008, při příležitosti uvedení českého vydání knihy *Bahir*, která vyšla v nakladatelství Malvern. Záznam si můžete poslechnout na stránkách nakladatelství www.malvern.cz.

Po několika měsících od smrti pana profesora jsem od Jitky Sadkové obdržel dopis s krátkým strojopisem s názvem „Osud“. Abychom mohli vybírat z širšího materiálu, zapůjčila nám paní Sadková další texty z pozůstalosti. Krátká satira na život v totalitní společnosti nazvaná „Život mezi babybusy“ po přečtení člověku chť nechtě navodila otázku, nakolik se určité struktury hlouposti změnily a nakolik zůstaly stejné. Velmi osobní je snový mystický deník, který Sadek za svého života připravoval k publikaci, ale nakonec se jej rozhodl vůbec nevydávat. Zbytek pozůstalosti tvoří převážně symbolické, mystické prozaické útvary podobné klasickým povídkám, kde hlavními hrdiny jsou převážně postavy z biblických příběhů nebo židovských dějin. Vybíráme k osobně laděné próze „Osud“ tematicky obdobný, prozaický „Příběh o mamince“. Rádi bychom, aby tyto texty z pozůstalosti brzy vyšly též knižně. Jsou vzácné tím, že vypovídají o člověku Vladimíru Sadkovi mnohem více, než bylo možné zaslechnout na přednáškách nebo vyzkoušet z toho, co poskytl v několika sporadických rozhovorech,* neboť Sadek neměl potřebu, podobně jako jeho učitel Otto Muneles, se navenek prosazovat a o sobě samém hovořit jen velmi málo.

Toto číslo Revue jsme připravili s Ruth Weiniger a paní Jitce Sadkové ho s velkými díky věnujeme.

Ladislav Puršl

* Pro SKŽ již v čísle 45/2002, též pro Katolický týdeník a naposledy pro Ruth Weiniger, jehož převážnou část zde publikujeme.

*Nad námi věčnost hádanku píše
na tmavé plátno čarami hvězd.*

Vladimír Sadek

STANOVISKO ICCJ KE KONFLIKTU V GAZE

My, členové výkonného výboru Mezinárodní rady křesťanů a Židů, jsme hluboce sklíčení a zarmoucení nynějším koloběhem násilí na Blízkém východě. Vždy jsme pevně podporovali právo státu Izrael na přežití a bezpečnost. Zároveň jsme zarmoucení nad zmařenými životy na obou stranách.

Navzdory politickým a světonázorovým otázkám, jež nás někdy rozdělují, chceme se sjednotit v hluboké úctě vůči posvátnosti lidského života, ve snaze o mír, která vychází z naší víry, i v obnoveném důrazu na význam mezináboženského, politického i občanského dialogu.

Zvláště bychom chtěli upozornit na projevy antisemitismu, někdy i násilné, jež v různých částech světa zneužívají současné obtížné situace. Vyskytují se rovněž případy diskriminace nevinných muslimů žijících mimo území konfliktu.

Jakékoliv rozšiřování tohoto konfliktu na další území hluboce odmítáme.

Modlíme se za to, aby boje ustaly, jakmile to jen bude možné, a aby Palestinci a Izraelci byli schopni opět společně zasednout a řešit konflikt vyjednáváním na základě vzájemného uznání.

Statement

We, the members of the Executive Board of the International Council of Christians and Jews, are deeply distressed and saddened by the current round of violence in the Middle East. We have always affirmed our commitment to the survival and security of the State of Israel. At the same time, we grieve for the loss of innocent lives on both sides.

Despite the political and ideological questions that may divide us, we re-affirm

our common commitments to the sanctity of human life, the pursuit of peace as a religious imperative, and the importance of inter-religious and inter-group dialogue.

Of particular concern to us is the outbreak of antisemitic incidents, some violent, in different parts of the world, seemingly in response to the current difficult situation. There have also been incidents of discrimination against innocent Muslims living outside the region. We deplore this tendency to import the conflict into other regions.

We pray that the fighting will end as soon as possible and that Palestinians and Israelis will be able once again to sit together and resolve their conflict through negotiations based on mutual acceptance.

*Dr. Deborah Weissman
Presidentka ICCJ*

REAKCE NA STANOVISKO ICCJ

Rmoutí mě jakýkoliv válečný konflikt, utrpení, které s sebou přináší, a zvláště oběti v řadách civilního obyvatelstva. Platí to i o nejnovějším střetu na Blízkém východě. Prohlášení typu, které učinil ICCJ, však, podle mého názoru, nepomáhají situaci zlepšit. Text považuji za alibistický, vedený především snahou o „politickou korektnost“. Na Blízkém východě se nejedná o „koloběh násilí“. Že právě toto ICCJ nevidí, je pro mě zklamáním.

*Dr. Leo Pavlát,
ředitel Židovského muzea v Praze*

*Na tomto místě bychom
chtěli poděkovat Vám, našim
čtenářům a odběratelům,
za podporu, kterou nám
poskytujete. Stejně tak patří
poděkování Nadačnímu fondu
obětem holocaustu, který
podpořil vydání tohoto čísla
Revue SKŽ. Děkujeme.*

SKŽ

Vážený čtenáři,
chtěli jsme vás požádat o vaše názory, stanoviska a reakce, týkající se konfliktu v Gaze, resp. blízkovýchodního konfliktu vůbec. Rádi bychom je soustředili na našich internetových stránkách a nejzajímavější diskusi bychom otiskli v příštím čísle Revue. Jsme si naprosto vědomi toho, že je jedná o názory na citlivou, ožehavou situaci a mnohých z Vás (nás) se dotýkají osobně, zároveň bychom však nestranně chtěli poskytnout platformu k jejich vyjádření, pokud nepřekročí míru obecné slušnosti, jak se často děje v denním tisku a v internetových diskusích. Kontaktujte nás na adrese společnosti nebo na našich internetových stránkách. Děkujeme.

Vážení přátelé, milí čtenáři,

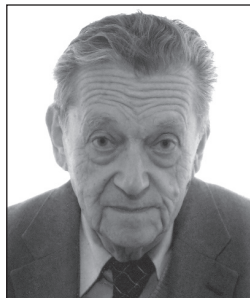
dovolujeme si Vás pozvat na
VALNOU HROMADU SKŽ,
která se uskuteční v neděli
29. března 2009 od 14.00 hod.
v novém sídle **Společnosti křesťanů
a Židů, Malá Štěpánská 11, Praha 2**
(zvonek NotaBene a dále přes dvůr)

Od 14.00–15.30
kulturní program – poezie a hudba
(autorské čtení Milana Balabána,
Adama Borziče, Ladislava
Puršla a Nema)

Od 16.00 – 18.00
samotná Valná hromada, která bude
zahrnovat volbu předsedy SKŽ,
místopředsedů a výboru SKŽ,
dále zde budete seznámeni
s hospodařením, výroční zprávou
a neposledně s projekty a výhledy
do budoucna

VLADIMÍR SADEK (*22. ZÁŘÍ 1932–†31. KVĚTNA 2008)

Ruth Weiniger

Profesor Vladimír Sadek se narodil 22. září 1932 v Praze. Po maturitě začal studovat na filosofické (tehdy filologické) fakultě oborovou kombinací asyriologie-hebraistika. Po roce studia přešel z asyriologie na arabistiku, u hebraistiky však zůstal, a ta se mu stala i životním osudem. Za svých vysokoškolských studií se také seznámil s orientalistkou Evou Štolbovou, se kterou se oženil.

Po ukončení studia nastoupil do Státního židovského muzea. V roce 1963 se na základě externí aspiratury stal kandidátem filosofických věd. Jeho kandidátská disertační práce byla věnována tématice z dějin středověké židovské filosofie. V následujících letech se soustředil na hebraisticko-judaistická studia, zejména na studia dějin židovské filosofie a mystiky. V roce 1967 mu byl na základě kandidátské disertační práce přiznán titul PhDr. V tomto období také napsal svou habilitační docentskou práci „*Židovská renesanční filosofie v Čechách (studie z dějin židovské filosofie a mystiky)*“. Po obhajobě byl

jmenován docentem hebraistiky na filosofické fakultě University Karlovy od 1. září 1968.

O rok později mohl poprvé a na dlouhou dobu i naposled navštívit Izrael – podruhé tuto zemi spatřil až v roce 1990.

Pedagogickou činnost však na filosofické fakultě mohl vykonávat pouze externě, poněvadž obor hebraistiky byl v omezené míře a při minimálním počtu posluchačů vypisován velmi zřídka. Za dobu jeho působnosti do roku 1989 jen dvakrát, poprvé v letech 1964–1969, podruhé v letech 1982–1985. V obou případech přednášel biblistiku, židovskou historii a kulturní dějiny, židovskou filosofii, interpretaci židovských textů, aj. Ve školním roce 1990–91 přednášel též jeden semestr judaistiku na Katedře alternativního a loutkového divadla AMU.

Kromě občasné vysokoškolské pedagogické činnosti se věnoval také popularizačním přednáškám, které byly ve své době jedním z mála možností, jak témata židovského náboženství a kultury přiblížit zájemcům z řad širší veřejnosti. Avšak i přednáškové cykly Státního židovského muzea byly v sedmdesátých letech přerušeny. V osmdesátých letech mohl Vladimír Sadek podniknout také několik zahraničních cest, např. do USA, kde přednášel na Kolumbijské univerzitě v New Yorku (1982) nebo do Polska na kongres *Brit Ivrit Olamit* (organizace pro pěstování hebrejského jazyka a kultury) v roce 1980.

Jelikož podobná situace panovala i v oblasti odborného tisku, publikoval Sadek většinu výsledků své vědecké práce v cizojazyčných studiích, na stránkách časopisu „*Judaica Bohemiae*“. Publikoční spolupráci se zahraničními periodiky mohlo navázat až v devadesátých letech.

K plnému obnovení přednáškových cyklů došlo až po roce 1989. Tehdy též Městská knihovna v Praze (na jaře 1991) uspořádala cyklus přednášek „*Myšlenky a duchovní hodnoty kabaly. Židovská mystika v Praze*“,

jejichž obsah se stal základem stejnojmenné pozdější publikace (Společnost židovské kultury, 1992), a která vyšla v rozšířené verzi pod názvem *Židovská mystika* v nakladatelství Fra (2003, chystané upravené vydání 2009).

V roce 1990 navštívil podruhé Izrael, v souvislosti s putovní výstavou *The Precious Legacy*, s níž cestoval také do USA, Anglie a Itálie.

Na sklonku roku 1993 zemřela Eva Štolbová. Vladimír Sadek nechal její překlady perské poezie a její vlastní básně vydat v následujícím roce (*Snad, paní má, tě dar můj neurazí...*, Pražská imaginace 1994). Další část jejího básnického díla, společně s fragmenty básní Daniela Chadima, vyšla o rok později (*Básnické dílo, Daniel Chadim – Fragmenty básní*, Pražská imaginace 1995).

V roce 1996 byl jmenován profesorem filosofie se zaměřením na hebraistiku a judaistiku. V devadesátých letech došlo k obnově výuky hebraistiky na Filosofické fakultě UK. Když byl v roce 2005 založen Ústav židovských studií na Husitské teologické fakultě UK, začal zde profesor Sadek vyučovat předměty se zaměřením na židovskou filosofii a mystiku.

Při přednáškách v Židovském muzeu se seznámil se svou druhou ženou Jitkou, s níž se oženil v roce 1999. Až do konce svého života Vladimír Sadek přednášel na Husitské teologické fakultě a externě na Ústavu Blízkého východu a Afriky.

Starý židovský hřbitov

Eva Štolbová

*Chodím tam za prvního šera,
kdy kámen kameni se klaní.
Jak někdy toužím po setkání
se stínem Ahasvera!*

*A pokaždé tam bývám sama,
jen písek skřípe jemně
při každém kroku pod nohama,
jak Ahasver jde ve mně.*

Litánie

Eva Štolbová

*Nechte znít hrany, nechte znít hrany
ať není slyšet, že se modlím
za lásku, za svobodu.*

*Pane, smiluj se nad námi
Kriste, smiluj se nad námi*

*Otče náš,
naš svět už není náš.*

SMRT POLIBKEM BOŽÍM –

ROZHOVOR S VLADIMÍREM SADKEM (1. ČÁST)

Ruth Weiniger

Jak se stalo, že se Vaším životním zájmem a povoláním stalo studium a vyučování židovské mystiky a filosofie?

Narodil jsem se roku 1932, v raném dětství jsem zažil druhou světovou válku a na střední škole potom Vítězný únor. Druhá světová válka mi tolik nevadila, protože jsem byl ještě dítě a vlastně jsem si moc neuvědomoval, co se dělo. Střední škola byla ovšem něco příšerného. To bylo období stalinismu. Stalinismus byl určitý druh fašismu, alespoň ve vnitřní politice. Stalinův kult byl příšerný. Na střední školu nerad vzpomínám, protože hlavní vzpomínky, které mně utkvěly v hlavě, byly neustálé oslavy Stalina. Nesmírné kecy, samozřejmě. Něco absolutně neadekvátního české kultuře a českým tradicím. Když už byli lidé starší, člověk nějak uzavřel a nevšímal si toho. Střední školu jsem tedy vytěsnil z mysli. Posléze jsem měl štěstí, že se mi podařilo dostat se na vysokou školu, dokonce na obor hebraistiky. On to vlastně ani nebyl obor, hebraistika se otvírala pro pár lidí, kteří se o judaismus a hebrejštinu zajímali. Šlo o dozvuky doby, kdy byl vztah k Izraeli pozitivní, Stalin očekával, že se Izrael stane komunistickým, nebo aspoň levicovým. Dostal

jsem se na školu už za drsného nástupu stalinismu, v roce 1952, ale obor ještě existoval. Bylo nás hrozně málo. Vlastně jsme studovali jen já a kolega Oliverius.

Jaké bylo vaše rodinné zázemí?

Moji rodiče se rozvedli, když jsem byl ještě poměrně malý, takže jsem byl vychováván u své maminky, proto jsem byl na svou maminku také fixován. Můj vlastní otec byl zubař, zubní technik. Toho jsem samozřejmě znal a vztahy mezi námi byly jistě dobré, ale ne tak pevné jako s maminkou. Byla nesmírně milá a hezká, takže u ní bylo mé hlavní těžiště. Znovu se pak provdala a můj nevlastní otec pracoval ve Spořitelně. Byl bankovní úředník, maminka také pracovala ve Spořitelně, pokud byla zaměstnaná. Můj dědeček byl bankovní ředitel, na Smíchově v Hospodářské záložně, takže většina mých příbuzných byli bankovní úředníci.

Rozvod rodičů jsem, domnívám se, přežil bez zvláštních psychických dopadů.

V čem si myslíte, že Vás rodina ovlivnila?

Mohu mluvit jen o své mamince, byla nesmírně liberální. Její maminka

také. Moje maminka mne nikdy nijak neovlivňovala. Nechala mne dělat to, co jsem chtěl, teprve, když se objevilo něco, s čím člověk potřeboval pomoci, rodina přispěchala. Kromě maminky tady byla jedna babička a druhá babička a jedna tetička a druhá tetička a třetí tetička a čtvrtá tetička, takže by se dalo říci, že jsem byl vychováván především ženami. Otec tady byl, jeden i druhý otec, ale to nebylo podstatné. Rodina byla liberální a každý víceméně dělal, co chtěl dělat. To je snad to nejdůležitější, co je člověku možno dát. Většinou, podle mého soudu, pokud výchova je nějak násilná, používá násilné prostředky, zakazování, prikazování, výsledky jsou dost katastrofické. O tom jsem hluboce přesvědčený.

Myslíte, že jste byl touto výrazně ženskou výchovou formován jinak než Vaši vrstevníci? Všímal jste si nějakých rozdílů?

Já nevím. Myslím si, že je to celkem jedno. Ale zdá se mi, že ženský prvek je pro výchovu lepší, než element mužský. Muži většinou poskytují tu obživu, samozřejmě, ale velice často jsou to svého druhu diktátoři. To byl velice častý případ v devatenáctém století, v minulé buržoazní společnosti, která byla patriarchální a muž byl v rodině vlastně takový malý diktátor. Což rozhodně nebylo nic ideálního. Osobně jsem vždycky dával přednost ženské společnosti a spolupráci se ženami před spoluprací s muži. Lidská civilizace je, jak známo, především mužská, patriarchální... a podívejte se na její dějiny. Je to dost katastrofická záležitost. Válka za válkou, pochopitelně. Přičemž neříkám, že by ženy na tom neměly svůj podíl, ale zdaleka ne takový jako muži. Raději bych volil společnost více matriarchální.

Důležité je, jestli vztah lásky a přátelství, který je mezi rodiči, jestli je dostatečně intenzivní. Ale zda je to fixace na matku nebo na otce? Freud má určitě v mnohém pravdu, ale upřímně řečeno, ukažte mi někde ve svém okolí Oidipův komplex, Elektrín komplex... Jistě,

S maminkou a bratrem. Vánoce 1945

náznaky tady jsou, ale já si myslím, že je to dost vyumělkované a bylo to produktem určitého typu společnosti. Takže si nejsem jistý, zda to jsou obecné zákonitosti. Myslím, že skutečně důležitá je hloubka toho vztahu, ale pohlaví nehraje tak velkou roli. Člověk se rodí s určitým psychickým zaměřením, a to, jsem o tom přesvědčen, pokud nedojde k nějakým katastrofám v jeho vývoji, zůstává stále stejné. Dál rozvíjí určité dispozice, které byly dány, a které nejsou podle mého soudu produktem pouze toho současného života, ale toho celého nekonečného množství životů – ať to chápeme jako reinkarnaci, nebo dědičnost. A nikdy nevíte, co se tam najednou objeví. Mám dojem, že lidská osobnost vyžívá velice brzy a pak se už příliš nemění.

Pamatujete si ještě, jak jste chtěl žít, když jste byl dítě? Měl jste sny jako být komikem, lodním kapitánem, mašinfírou? Nepředpokládám, že byste byl chtěl už tehdy být hebraistou...

Ani nevím. Upřímně řečeno, do života jsem si nedělal žádné velké iluze a ta doba nebyla moc pěkná. Po roce 1945 se všechno změnilo v poněkud hrůzný sen. Takže jsem žádné takové sny neměl, a pokud jsem si něco přál, tak snad abych už byl penzista. A nemusil se tím vším zabývat. Skutečně, je to přesně tak.

Ale jistě už tehdy jste měl nějaké koníčky a vážnější zájmy. Objevoval se u vás už tehdy zájem o mystiku?

S babičkou

Lidské zájmy se někdy utváří postupně. Nejdříve, pokud si vzpomínám, jsem chtěl dělat medicínu, být doktorem. Ale to nešlo, protože mi dělalo velké obtíže vidět krev. Pak jsem chtěl být biologem, také jsem docela dobře kreslil a měl jsem smysl pro výtvarné umění, uvažovalo se, že bych dělal něco uměleckého, že bych byl výtvarník, rád jsem také hrál na piano... Nakonec se vše převážilo k humanitním oborům, k judaistice a náboženství obecně. A určitě to bylo také díky lidem, s nimiž jsem se setkával. Když se podíváte na celou řadu lidí, kteří se stali odborníky v nějaké oblasti, vidíte, že zpravidla byla jejich dráha lemovaná určitými mezníky, kterými byli jednotliví jejich učitelé, nebo lidé, kteří pro ně měli pochopení. A takové štěstí jsem měl také, že jsem šel od jednoho takového učitele ke druhému. To, proč jsem začal studovat hebrejštinu, má počátek ještě v dobách studia na gymnáziu. Tam byl nejdůležitější můj učitel náboženství, profesor Bártek, středoškolský katecheta. Já jsem původně evangelík a on byl nedařle farářem, velice dobře jsem ho znal, byl mezi námi přátelský vztah. Právě on mně prvně vykládal něco o hebrejštině a o starověku a o biblických dějinách. On sám byl žákem Bedřicha Hrozného. Znal ho dobře a chodil řadu let na jeho přednášky. To byl první člověk, který mě takto nasměroval. Ještě předtím jsem měl jiného vynikajícího profesora, který nás na střední škole učil latinu, jmenoval se Jiránek a byl příbuzný známého malíře Jiránka. Toho jsem měl velmi rád a on zřejmě také mě. A potom to byl samozřejmě doktor Muneles. Hlavně díky němu jsem se začal zabývat judaistikou. Ze začátku jsem se spíš zajímal pouze o Starý zákon. Po studiích jsem šel pracovat Židovského muzea, i když všichni mi říkali, abych šel někam jinam, tam byly strašně malé platy. Jenže v Židovském muzeu jsem měl možnost být, alespoň ta první léta, spolu s doktorem Munelesem v knihovně. Tam jsem se velice mnoho naučil. A hlavně jsem poznal jeho jako osobnost. Ono tady nakonec nejde vůbec o to „naučení“, jde hlavně o to, abyste se seznámila, a velice dobře, hluboce, přátelsky, s nějakými skutečnými lidmi, kteří si zaslouží být takto jmenováni. To byli skutečně ti tři. Pak přišli ještě další, například profesor Petráček a Segert a tak dále, ale tihle tři na mě měli největší vliv. Měl jsem štěstí, že profesor Bártek

Vánoce 1945

neučil jenom křesťanství a Nový zákon a Starý zákon, ale také přednášel o ostatních náboženských systémech, o islámu, o buddhismu, a dalších, vždy se snažil vytyčit, co je pro ten který náboženský systém typické. Pak srovnával s tím, co je typické pro křesťanství, v čem se to shoduje, v čem jsou rozdíly. To zřejmě přispělo k tomu, že jsem se pak stal nadkonfesijním a snažil si vytvářet určitou vyšší syntézu. Totéž pochopitelně doktor Muneles, který jak známo nadkonfesijní byl, po druhé světové válce.

Co rozumíte pod pojmem nadkonfesijní?

Řekl bych to takto: Základem náboženství je Bůh. Bůh je nekonečný. Je-li nekonečný, je k němu nekonečné množství cest. A všechny ty cesty, které k Bohu vedou, musí být rovnocenné. Žádná nemá právo se považovat za jediné vyvolenou. Převážná většina náboženství, zvláště u nás v Evropě, se, bohužel, za vyvolené považuje. Jedině ono a žádné jiné. To samozřejmě je a bylo zdrojem válek a nesnášenlivosti a může to být zdrojem válek a nesnášenlivosti i v budoucnu, pokud by se ta relativně dobrá situace Evropy a její relativní zmoudření z minulosti oslabilo. Být nadkonfesijní pro mne znamená především nepovažovat žádný náboženský systém za jediný vyvolený, chápat náboženské systémy ve své pluralitě jako systémy rovnocenné. Ale to neznamená, že se odstraní veškerá nenávisť. Myslím, že je třeba tolerovat všechna náboženství, ale nebýt tolerantní vůči těm, kteří jsou intolerní a proklamují intolernaci, tj. vůči fanatikům. Můžete to nazývat

také mimokonfesijnost, to je možná dokonce lepší než nadkonfesijnost.

Jak jste vnímal doktora Munelese? Pro moji generaci je to legendární postava, pro Vás to byl člověk, s kterým jste se denně vidal.

On byl určitým typem člověka, který vlastně už dnes není. Ale dříve postavy tohoto typu byly velice časté. Vezměte příklad: celá věda je dnes normální povolání jako každé jiné. V tom povolání se dotýčným, který v něm pracuje, sice snaží něco poznat, ale tak, aby to mohl nějak uplatnit, aby to mohl prodat na pracovním trhu. Moderní vědec si musí dělat excerpta, kartotéky, zaznamenat vše do počítače, protože potom musí publikovat, publikovat, publikovat, neboť dnes platí: *Publish or perish. Publikuj nebo zhyň.* To už je jedno, co se publikuje. Jenom aby toho bylo hodně. A musí mít nějaké ohlasy, někdo mu dá kladný ohlas a on zase jemu dá kladný ohlas na oplátku. Tak si je vyměňují. Toto u doktora Munelese nebylo. Četl jenom proto, že měl strašně rád knihy. Nikdy si nedělal žádná excerpta, to odmítal, říkal, že je nepotřebuje, když to zapomene, tak se nic nestane, protože ono se to nezapomene všechno, vždycky něco zůstane. Ale hlavně, on nepotřeboval to, co v něm zůstalo, potom publikovat. V důsledku toho nebyl tak egoistický, jak je dnes naprosto běžné.

Jaký egoismus máte na mysli?

Každý člověk je egoistický, pokud by nebyl, neprosadí se. Nynější společnost, společnost postkapitalistická, je založená na velice tvrdé konkurenci. Tady v Čechách se to ještě tolik nejeví, ale v Americe a v jiných západních zemích se to jeví značně. Každý, kdo se chce udržet, musí být velice tvrdý. U něj se jednalo o úplný opak. Měl vždy čas na druhé lidi, víc nežli na sebe. Kdokoli k němu přišel s dotazem, hned mu všechno říkal, a bylo mu jedno, jestli ten druhý o tom něco napíše a on ne, víte, bylo to úplně bez jakéhokoli egoismu a prosazování své vlastní osobnosti. Pro mne byl typem svěťce, svatého člověka, který neprojevuje moc jako druzí lidé. Lidé jako doktor Muneles příliš nepíší, nepublikují, a jestliže ano, musí k tomu být tak nějak donuceni. Sami to ale nepotřebují, protože vědí, že tituly a pocty jsou všechno naprostý nesmysl, taková ješitnost se jich

S první ženou Evou Štolbovou.

vůbec nedotýká. Je to zvláštní, ale takoví lidé skutečně existovali. A v té mé době jich bylo ještě poměrně – nechci říct dost – ale takové procento, že bylo možné je potkat a nějak se s nimi sblížit. Možná, že teď jsou také, to já nevím. Nějací určitě ano. U doktora Munelese byly tyto vlastnosti nesmírně vyvinuté. Vždycky měl čas pro druhé. Dnes jsou lidé zapřažení ve svůj program, ale doktor Muneles žádný takový program neměl. Řekl bych, že jeho programem asi bylo dávat konzultace a pomáhat druhým lidem. To je moc vzácná věc.

Říkal jste, že doktor Muneles byl nadkonfesní až po válce. Jak to s ním bylo předtím?

Předtím byl chasid. Tady byla malá skupinka chasidů, nebylo jich moc. Jiří Langer byl také po určité době chasid. Většinou to byli Židé z Východu. Muneles nějakou dobu žil v Polsku a studoval tam Talmud a kabal. Byl z malé chasidské skupiny, potom za války došlo k tragédii, celá jeho rodina zahynula, poslali ji na Východ. On to přežil, poněvadž ho nepustili z Terezína. Pokud vím z jeho vzpomínek, starší Marmelstein ho nepustil, nedovolil mu to, prostě ho do těch transportů nezařadil, potřeboval ho pro katalogizaci hebrejských tisků, které se svázely do Terezína. V Terezíně bylo takzvané *Talmudkommando*. On v něm byl vedoucí osobností, takže byl nepostradatelný. Samozřejmě ne nepostradatelný pro nějakou vědu, ale proto, že nacisti chtěli z neznámých důvodů

mít všechny hebrejské knihy, které si Židé do transportů přiváželi, zkatalogizované. Asi doufali, že tam něco objeví, nevím co. Takže jeho rodina odjela a až po válce se dozvěděl o tom, že zahynuli, že byli zabiti. A pochopitelně to pro něj musel být nesmírně veliký otřes.

Máte nějakou domněnku, proč se nacisté snažili o pečlivou katalogizaci a uchovávání židovských knih a rituálních předmětů?

To je velká záhada, i to, proč vlastně chtěli mít v Praze židovské muzeum. Byli si vědomi toho, že věci, pro ně naprosto bezcenné, produkt nepřátelské kultury, by se mohly po nějaké době zpeněžit. Takže měli určitý majetek, který ukradli, po zabitých lidech, a teď chtěli vědět, co to je. No a pak měli takzvaný výzkum, což nebyl výzkum, ale nazývali to tak, týkající se židovské otázky. Jejich vztah k Židům byl jaksi zruďně oboustranný. Na jedné straně jimi nesmírně opovrhovali a považovali je za zločince a nižší rasu a tak dále, na druhé straně se jich jistě strašlivě báli. A jistě byli přesvědčeni, že Židé ovládají magii. Tak je možné, že se snažili vyčíst, nebo doufali, že z těch knih vyčtou něco, co tam není, pochopitelně. Nakolik znám psychologii antisemitů, domnívám se, že tyto faktory mohly být všechny spojeny.

Znal jste doktora Munelese i po stránce náboženské?

Víte, každý otřes, zvlášť takovýchto rozměrů, se v člověku nějak dotkne

i stránky náboženské. Co chcete dělat? Život je dost strašlivý. Každý člověk má jen málo možností, jak reagovat. Nějak reagovat asi musí. Velice často se stane, že pokud byl věřící, stane se nevěřícím. Nebo se ocitne mimo náboženství. Anebo zase, pokud byl agnostik, nebo ateista, tak se naopak stane věřícím. Poznal jsem celou řadu lidí a ta škála možností reakce je hrozně malá. Pokud vezmete Boha vážně, pak stojíte před otázkou: Jak se pokusit – ne vysvětlit, to nejde – alespoň tak nějak náznakem si ujasnit, jak může existovat dobrý, spravedlivý Bůh a souběžně s tím taková série stále a stále se opakujících genocid a nejhorších zločinů? Pokud to berete vážně, tak myslím, že těžko můžete zůstat ortodoxním člověkem. Tak i on, který byl chasid, se stal nadkonfesijním.

Tuto změnu v přístupu k náboženství vidíme mezi Židy druhé poloviny dvacátého století poměrně často. Patří k ní i výroky: „Bůh zemřel při šoa.“ A Fackenheimova otázka: „Jaký Bůh nám zbyl po Osvětimi?“

Tak já si především nemyslím, že by Osvětim byla jediná. To je nejmarkantnější zločin, ale jinak je takových zločinů obrovské množství. Je to drastické, nacisti použili moderní techniky a dosáhli takového obrovského čísla obětí. Ale jinak si musíte uvědomit, že například plošné bombardování, což je normální upalování lidí, také nebylo nic humánního. Atomové zbraně samozřejmě také ne. Všechno to samozřejmě lze historicky omluvit a vysvětlit, pochopitelně, ale ve svém celku je to horor, protože čím více se rozvíjí věda, tím víc se rozvíjejí i možnosti zabíjení. Já bych neřekl, že Bůh za to je nějak zodpovědný. To je vývoj lidské civilizace. Jistě si to nepředstavujete tak, že by Bůh sledoval každou bytost, každého vrahce a kosa do detailu, co máš dělat ty a ty a ty. On do toho našeho Vesmíru, do naší planety, jistě vložil určité možnosti vývoje. Vývoje buď k vyššímu typu bytosti, nebo možnosti sebedestrukce. To je tam obojí. Teď jde o to, kam vývoj směřuje. Bůh podle mého soudu do dějin jistě zasahuje, ale zřejmě tak, že sem posílá své posly, kteří lidstvo humanizují. To je asi smysl všech náboženství. Je to v podstatě určitá snaha o humanizaci lidí, kteří ve své nejranější fázi vyrostli v podmínkách vzájemného boje. Ten

bylo, a je dodnes, třeba sublimovat. Lidstvo zřejmě dosáhlo nejvyšší sublimace v západní demokratické kapitalistické společnosti. Je, jak víte, založena na principu, že boj člověka proti člověku a jedné skupiny proti druhé nelze odstranit. To je skutečně zlý pud, *jecer ha-r'a*, jak říká kabala a chasidismus. Je v člověku a v tom je dynamika člověka. Kdybyste zlý pud odstranila, lidstvo vymře. Nebude schopné existovat. Ale problém je ten, jak to udělat, aby zlý pud existo-

val, a přitom to nebylo vražedné. Tady, aspoň doufejme, systém spočívá v tom, že boj o život, nebo chcete-li, vzájemná konkurence, je zachována, ale zároveň převedena do roviny konkurence např. obchodní a systém zákonů střeží, aby se to nezvrhlo zpět. Aby to zůstalo v zákonné rovině a nepřerostlo natolik, že člověk chce likvidovat druhého člověka, nebo národ druhé národy.

pokračování na str. 17

FENOMÉN HETERODOXIE V ISLÁMU

Jan Heller

1. Z dálky, především z Evropy a Ameriky,

se jeví **islám** jako jednotlitý proud – na rozdíl od křesťanství, roztržitého do řady církví, i buddhismu, který se také dělí do řady proudů. Židovství se zdá relativně jednotnější, ale i tam jsou nemalé rozdíly mezi orthodoxy, konservativními židy a liberály. O nich jsme – alespoň zhruba – informováni.

Islám byl neblaze aktualizován událostmi v USA (11. 9. 2001). Nicméně je třeba stále znovu opakovat, že islám a terorismus jsou dvě různé věci, které nesmíme zaměňovat. Zůstává ovšem protiotázka: Jak to, že terorismus vydal zatím své nejosudnější plody právě na půdě islámu? Odpověď není jednoduchá, otázka zůstává. Má-li být naše odpověď věrohodná, měli bychom se také vážně zamyslet nad tím, nakolik jsme onomu neblahému vývoji sami napomohli, ať už svou nemoudrou svrchovaností v teorii, nebo svou sociální netečností v praxi. Moslimští teroristé mají žel část pravdy, když svůj boj líčí jako boj chudého jihu proti bohatému severu. Což ovšem není žádné schvalování teroristických metod.

Islám má v zemích, kde převládá a je i určující politickou silou, dvojí funkci: Kladnou i zápornou. Záporný je především v tom, že konservuje minulost a brzdí pokrok – vzpomeňme na postavení ženy nebo soudnictví. Ale na druhé straně obrovská rodinná soudržnost tlumí sociální rozdíly a působí, že i když v islámských zemích žije mnoho lidí na hranicích chudoby, přece jen se tam poměrně málo lidí umírá hladem. Moslimové na rozdíl od křesťanů, možná špatných křesťanů – se umějí sdílet. A v tomto sdílení je obojí – jak brzda, tak i podivuhodná síla islámu.

2. Má vůbec islám své „okraje“, tj. věroučné a kultické?

Existují v něm odštěpené proudy, sekty a bludaři?

Zajisté, že existují. Za největší a nejvýznamnější odštěpené proud můžeme považovat šíjity. **Ší'a** = skupina, strana. Jde o ší'at Alí = skupina Alího. Alí byl synem Muhamadova strýce Abu Tálíba a manželem Muhammadovy oblíbené dcery Fátimy. K moci se dostal teprve po smrti prvních tří chalífů, totiž:

- I. Abú Bakr (632–644)
- II. Úmar ibn al-Chattáb (634–644)
- III. Uthmán ibn Affán (644–656)
- IV. Alí vládl 656–661; byl však

zavražděn stejně jako oba jeho předchůdci. Pro další vývoj islámu byla důležitá bitva u Šiffin v r. 657. Po ní se strana Alího oddělila. Hlavní proud – sunnité < Sunna – se snažil o co nejširší pojetí víry a tradice. Naproti tomu Šíjité připojili k víře v prorocké poslání Muhammadovo ještě víru v Imáma jako pravého vůdce věřících a pravého vykladače Koránu. Zdůvodňovali to tím, že prý Muhammad ještě před svou smrtí zasvětil Alího do vnitřních tajemství víry a toto esoterické vědění prý se pak dále dědilo v jeho rodině. Jde tedy o to, že vedle tradice písemně kodifikované (jako je Korán nebo Tenak) je tu důraz na tajnou tradici ústní (srov. Kabbala!). Výjimečnost Alího byla interpretována různě. Zaidité měli za to, že jde jen o to, že z potomka Alího má být vybírán imám. Ale jiné skupiny dly mnohem dál: V Alím byla přítomná božská světelná substance (manicheismus?) nebo dokonce se tvrdilo, že Alí a jeho potomci byli jakousi boží inkarnací. Prameny říkají, že Alího přívrženci – někteří z nich – projevovali Alímu ještě za jeho života náboženskou úctu. Prý byl Muhammadovým zvláštním důvěrníkem. Připisuje se mu víc jak tisíc zázraků. Mnoho úsloví a pravidel je spojováno s jeho jménem. Je prý „Božím přítelem“ = walí Alláh; tak je dokonce obvyklá formule vyznání: lá iláha illá-l-láhu va Muhammadun rasúlu – l-láh + va 'Alí walí Alláh.

Pro další rozvoj ší'y byla důležitá bitva u Kerbely v r. 680. V ní padl mlad-

ší syn Alího Ĥusajn. Jeho smrt se stala hlavním heslem s nepřátelství mezi ší'ou a sunnou. A nad jeho hrobem vyrostlo největší poutní místo ší'itů. 10. muharram (= 10. říjen), výročí Ĥusajnovy smrti, se stalo nejpamátnejším dnem celé ší'y. Je pozoruhodné, že ve středu zájmu ší'itů nestál Alí, nýbrž Ĥusajn, opředený legendami. Ačkoli nebyl přímým vnukem Proroka, protože byl synem Alího z jiné ženy než z Fatimy. Byla rozšířena zpráva, že Ĥusajn nezahynul, nýbrž žije skrytě v horách a že znovu přijde (srov. parúsii) v posledním dnu dějin (nebo v posledním čase) jako Mahdí, vykupitelská postava, která „naplní zemi spravedlností, jako je nyní naplněna nepravostí.“ Tato víra se různě obměňovala a vztahovala na další postavy z rodu Alího. Vytvořily se dvě skupiny ší'y: ší'a dvanáctky a ší'a sedmičky. Ší'a dvanáctky učila, že je dvanáct pravých chalífů, či přesněji Imámů, kdežto ší'a sedmičky jich počítá jen sedm.

Ší'a dvanáctky se v r. 1501 stala státním náboženstvím v Persii čili Íránu. Opírá se především o víru ve skrytého imama. Není správné tvrdit, že ší'a odmítá Sunnu = tradici Proroka. V některých bodech ji zastává ještě horlivěji nežli běžní sunnité, je fanatictější nežli sunnité (př: nevěřící je považován za nečistého). Imám nese světelnou substanci, která se dědí. Hroby imámů jsou oblíbenými poutními místy i pohřebišti.

Ší'a sedmičky se odvolává na Isma'ila, který zemřel 765. Tato skupina považuje za posledního (sedmého) imáma Isma'ilova syna Muhammada. Skupina bývá někdy podle svého zakladatele Ĥamdána Ĥarmáta nazývána karmatité. R. 930 se Karmatikům zdařilo odcizit posvátný černý Kámen v Mekce. Vlastnili jej 22 let, než byl vrácen do Mekky.

Karmatité spojují základní pojmy islámu s některými vlivy novoplatonskými a gnostickými (srov. mandejci), např. o světové duši atd.

Samozřejmě se Korán vykládá v Ší'e obrazně, nikoli doslovně, takže se ší'itům sedmičky někdy říká „lidé vnitřního smyslu“. Největší představitel tohoto proudu byl perský spisovatel Nášir-i-Khosran (+1072).

Z ismailitské sekty se vyvinuly některé skupiny v severní Africe, které se na čas zmocnily i Egypta (969) a založily tam říši, která trvala 200 let. Nazývá se říše Faťimovců. U nich je zvláštní uctívání Ĥakima, který v r. 1021 tajemně zmizel, když jej (už v r. 1017) vyhlásili za Vtělení Boží. Hlavním šířitelem této zprávy byl též literárně činný Peršan Ĥamza Isma'íl ad-Darazí, na nějž se dodnes odvolává skupina Druzú, kteří žijí v Libanonu a v Hauránu. Ti čekají návrat božského Chalífy Ĥakima, ale jinak se co nejvíc přizpůsobili svému okolí.

Další nepokoje vznikly při rozštěpení faťimovské posloupnosti v 1094. Po smrti chalífy Mustansira se Egyptané přidali na stranu jeho syna Musta'lí-ho. Oprávněný dědic trůnu Nizár musil uprchnout. Jeho i jeho malého synka se ujal Ĥasan-i-Sabbâh, který sídlil ve skalní pevnosti Alámút v Persii. U něho vzniklo hnutí Assassinů. Šlo o to, že Ĥasan své přívržence ve své pevnosti za pomoci hašiše ovlivnil tak, že byli hotovi udělat pro něj cokoli, i zemřít. Jméno „assassinové“ – francouzsky „vrazi“ vzniklo zkomolením výrazu Ĥaššašijun = jedlík (požívač) hašiše. Měli roli i ve válkách křížáků, i tajemný „stařec z hor“ který prý měl své sídlo kdesi v severní Syrii. Alámút dobyli Mongolové ať 1256 a 1272 obsadili Mamlúci zbytek jeho syrských opěrných bodů. Tím tato sekta definitivně zanikla.

3. Vedle ší'y

vzniklo na konci 14. stol. hnutí Ĥurúfú, které založil Fađlalláh z Astarabádu.

Spojil ší'itské prvky s kabbalistickými, zvl. o hlubším významu čísel a písmen (srov. Sefer jecira). Jeho spekulace našly ohlas u tureckých řádů dervišů. Nejvýznamnější zastánce této skupiny byl turecký básník Nešímí (+1417 – krutě umučen). Později se toto hnutí spojilo s proudem, zvaným dafr = obdoba kabbalistické gematrie, a se symbolickými výklady písmen a jejich číselné hodnoty.

Co je společným znakem všech skupin ší'y a proudů z ní vyrostlých? Je to hlavně odmítání prvních tří chalífů takze po Muhammadovi přichází hned Ali.

V Persii se ze ší'y vyvinula další skupina, která se opírá o nauku Šaikhů. Je to bábismus; založil jej 1826 Muhammad Alí z Tabrizu, který se prohlásil za „bránu“ na cestě k Bohu (= báb). Hnutí bylo v Persii tvrdě pronásledováno, Báb

byl i s dalšími přívrženci popraven. Na něj navázal Bahá ulláh (+1892), zakladatel hnutí. Číslo 19 je u nich posvátné, hlásají rovnost všech lidí a smír všech náboženství.

4. Islámská mystika

Její kořeny jsou velmi staré. Už u Muhammada jsou stopy napětí mezi eschatologickým očekáváním soudu a úkolem přivést svět k islámu. Obdobou mnišství (tj. úplného sebeodevzdání Bohu) je džihád, svatá válka. Ale už brzo se rozvinulo hnutí asketů a odvratu od světa. Jeho nejvýraznější představitel ve staro-islámské době je Ĥasan al-Bašrī (+728 – tedy ani ne sto let po Muhammadovi). Říká: „Ach synu člověčí, sám zemřeš a sám přijdeš do hrobu a sám budeš vzkříšen (při posledním soudu) a s tebou samotným se bude účtovat. Ach, synu člověčí, ty jsi mině, tebe se to týká.“

Asketi islámu se přidružují starších, už známých forem: noční modlitby, časté půsty a mnohý pláč (nad vlastním hříchem). Asketi odcházeli do pouště, do samoty, do hor jako poustevníci. Příkladem takového askety byl Ibrahím ibn Adham (+780). Vznikla o něm legenda: prý byl synem knížete z Buchary (= Transoxanie) a vše opustil a šel do bezdomoví. Jako poutník prošel Přední Východ a byl šťastný, když byl považován za nejnižšího ze všech lidí (srov. sv. František). A zde jde o hlavní ctnost ranné islámské mystiky: Ocenění chudoby. Je staré úsloví: Moje chudoba je mou pýchou (arabsky fağrī fakhrī). Chudoba a poklad, který dává Bůh jen těm, které miluje. Takoví lidé jsou osvobozeni od starosti o majetek a jejich účtování na posledním soudu bude dobré – budou mít „lehké zavazadlo“. V pozdějším vývoji byl pojem chudoby znitřen, jde prý především o to, mít dost na Bohu, který je věčně bohatý. Tak je možno žít i s bohatstvím, jen když k němu člověk nepřikládá srdce (srov. Ž 62,11).

Asketové, stojící přísně na Koránu, promýšlejí také, jak má askese vyhlížet: Nestačí jen vystříhat se toho, co je zakázáno, nýbrž i toho, co je pochybné; jde o to, jít obtížnější cestou (viz. úzká cesta Mt 7,14). Je třeba zřít se časnosti, jdeli nám o věčnost, a vystříhat se všeho, co odvádí od Boha.

Toho všeho lze dosáhnout jen vážným sebeukázněním (sebevýchovou). Proto je ve středu asketických snah úsilí o přemožení vlastní žádostivosti duše, vlastního já. Právě tento zápas proti (tzv. malému) Já se považuje za „svatou válku“ – džihád. Nejhorší pokušení, které vychází z „žádostivé duše“, je gafla = lhostejnost, tj. odvedení od Boží cesty.

Ale „žádostivá duše“ má ještě jiné smyčky a pasti, jak odvrátit počínajícího mystika od Boží cesty, především zálibu v sobě samém (ješitnost) a zálibu v krásném vzezření. To jsou těžká pokušení. Nebo i dělat něco kvůli lidem, tj. být pokrytcem. Naopak je třeba zůstat bezvýznamný, ba zdát se být hříšníkem (! – to u kř. mystika v této podobě není!) a vyhnout se tomu, aby si člověk získal pověst svatosti a tak sám sobě si zalichotil. Z takového postoje se později vyvinula skupina, zvaná Malá matíga, která chce na sebe záměrně přitáhnout lidskou nepřízeň.

Věc, o níž ranné islámský mystik usiluje, je výlučné přivrácení srdce k Bohu a odřeknutí každé vnější spoutanosti i každé výhody – tedy vnitřní pojetí pojmu „islám – tj. naprosté odevzdanosti do Boží vůle. V čiré přivrácenosti k Bohu zapomíná člověk jak chválu, tak i kárání druhých. Dokonce zapomíná i na své vlastní dobré skutky a nemyslí na zásvět-nou odplatu – zde je navazující bod na pozdější mystické pojetí lásky k Bohu.

K askesi patří i trpělivost, snášení všech protivenství bez sebelitujícího

nářku. Ba víc, spokojenost i uprostřed nesnáží, protože ty přicházejí od Boha. Tuto spokojenost (ztišení) chápou někteří mystici jako přechodný stav, ale jiní ji chápou jako trvalý stav duše. Oč jde, ukazuje malá příhoda jednoho mystika z 10. století, který říká ve své modlitbě: „Ach, Pane, jsi s tím spokojen, že já jsem s tebou zcela spokojen?“ – Tu mu přišla odpověď: „Kdybys byl se mnou zcela spokojen, nežádal by sis mou spokojenost!“ – to znamená: měl by Boží lásku i Boží hněv přijímat stejně a neptat se po nich.

Konečně je nutno zde zmínit pojem tawakkul = důvěra v Boha. Střízlivé slovo Proroka: „Nejdřív uvaž svou klisnu, pak důvěřuj Bohu“ – stojí v napětí s míněním některých mystických kruhů, že je třeba vzdát se jakékoli aktivity, jakéhokoli pečování, a nechat jen (i skrze sebe) působit Boha (~ kvietismus, de Molinos 1628–1696 → úplná oddanost do Boží vůle). Ba „zasahování“ se vykládalo jako projev nedůvěry. Někteří mystici dokonce odmítali doprovod jakéhosi strážného anděla (Khidr). Vyprávějí se o tom četné příběhy. Nakonec se v umírněné islámské mystice prosadilo pojetí, že je správné, aby si „normální“ mystik opatroval živobytí pravidelnou prací. Klasická doba této mystiky (tašawwut – 9. a 10. stol.) ukazuje ve své hagiografii, že takoví mystikové byli předně řemeslníci.

Slovo tašawwut, jímž se tato islámská mystika označuje, je odvozeno od výrazu šūf = vlna, a to podle bílých vlněných oděvů, které tito mystikové nosovali. Ten, kdo k tomuto proudu patřil, byl nazýván mutašawwif nebo zkráceně šūfi, odtud šūfismus.

Vlastnosti, které jsme si tu připomněli, nejsou však ještě poznávací znamení pravé mystiky. Patří do tzv. „via purgativa“ (= cesta k očištění, očištění), která je přípravnou fází. Každý budoucí mystik jí musí projít, ale sama není cílem. Tou je láska k Bohu. Její vyhraněnou podobu předložila Rābi‘a al – ‘Adawīya která zemřela r. 801. Znakem této lásky je to, že se už neptá ani na odměnu či na trest a jedná jen z lásky samotné. Vypráví se o ní, že chodila po Basře a nosila v jedné ruce džbán s vodou a v druhé pochodeň; když se jí lidi ptali, proč to nosí, odpověděla: „Chci nalít vodu do pekla a hodit oheň do ráje, aby oba tyto závoje zmizely a lidé sloužili Bohu jen kvůli němu samému.“ Byla dokonce

schopná tvrdit, že láska k Bohu v jejím srdci je tak veliká, že už nezbyvá žádné místo pro lásku k Prorokovi – to je pozoruhodný kritický výrok směrem k Muhammadovi. Zachycuje cosi velmi závažného: na mystické cestě – v jejím pokročilém stadiu – Prostředník či guru mizí a duše se dostává do přímého kontaktu s Bohem.

V pozdější fázi islámské mystiky se láska k Bohu stává rozhodujícím bodem. Orthodoxie se ovšem bránila. Tvrdila: Láska je možná jen mezi dvěma bytostmi stejného druhu. Láska k Bohu proto není nic jiného než touha sloužit mu, jednou na věčnosti ho zřít, a proto plnění všech jeho příkazů. Citovou lásku k Bohu orthodoxie neuznávala. Šlo zvláště o slovo ‘ašq = silná láska; to orthodoxové vesměs, ale i někteří mystikové, odmítali jako označení lásky k Bohu, protože má jako svou významnou konotaci překročení hranic.

Po smrti Rabi‘y následovalo období jednoho a půl století, kdy byla mystická láska k Bohu teoreticky a výrazově propracována. Termíny byly projasněny a uspořádány. Tak např. touha je předně touhou po Božím požehnání, potom po něm samém, milovaném. A konečně na nejvyšším stupni je touha zapomenuta, protože Bůh je přítomen a člověk přece touží jen po někom nepřítomném.

Pro další vývoj súfismu byl důležitý zvláště Egyptan Dhū‘n-Nūn (+859), nubijského (~ súdánského) původu. Tradice mu připisuje řadu zázraků a řada velmi jemných výroků o Božím poznání a Boží lásce. Jeho volné modlitby, většinou ve volné přírodě, patří k nejkrásnějším památkám arabské kultury. Ukázka: „O Bože, nikdy jsem nenaslouchal běhu zvířete, šumění stromu, bublání vody či zpěvu ptáků, nikdy jsem neokoušel osvěžení ve stínu nebo v lehkém vánku nebo i dunění hromu, aniž bych byl v tom všem rozpoznával svědky Tvé jedinečnosti, kteří všichni ukazují k tomu, že ti nikdo není rovný a že ty jsi nepřemožitelný Přemožitel, spravedlivý, který nezná žádnou nevědomost. Laskavý, který nikdy neoklame, Pravdivý, který nikdy nelže [srovnej výrok Baal Šemūv!].

Také se mu přičítá výrok: „Mezi lidmi ti říkám „Můj Pane“, a o samotě volám „Můj milovaný“.

Současníkem Dhū‘n-Nūna (+859) byl Muḥāsibī, který dostal své jméno podle požadavku přísné sebekontroly. Také on

se zabýval láskou k Bohu a otázkou smrti. Od něho prý pochází úsloví, dodnes často citované: „**Zemřete, dříve než zemřete!**“ Jen ten, kdo odumíral světu a duchovně povstával (tj. byl vzkříšen) bude si jist tím, že ho v budoucím životě čeká vzkříšení a že se proto nemusí bát tělesné smrti. [srov. myšlenku konečnosti člověka jako motor náboženství!]

Súfijské kruhy jsou si jisté skutečností Boží lásky, nebo přesněji lásky mezi Bohem a člověkem. Příkladem je Yahyá ibn Mu‘ādh. V jeho krásných stručných modlitbách se zračí naprostá závislost na Bohu [podobně jako Schleiermacher]: „Lásky nepřibývá dobrotou milovaného ani jí neubývá s jeho krutostí.“ – Proslulý je Yahyásův dopis jinému velkému Súfi jeho doby, jímž byl Bāyezíd Bisṭāmī (+874): „Jsem opojen, protože jsem tolik pil z poháru Jeho lásky!“ Na to Bisṭāmī odpověděl: „Jiný vypil moře (pl!) nebe i země, ale jeho žízeň nebyla uhašena, jeho jazyk visí plný žízně z jeho úst, a on volá: „Není tu ještě víc?“ [Faust!].

Bāyezíd miloval tento způsob přehnaných výroků; najdou se u něho i stopy theopanie (~ pantheismu): „Piják vína, víno i nalévající jsou jedno“ [srov. buddhismus – advaita: poznávající, poznávaný a poznání jsou totéž]. Také se už u něho vyskytuje oblíbený obraz lidského srdce jako zrcadla. Ovlivnil i další vývoj pojmu (či výrazu) fanā = znicotnění (entwerden) – seberozplynutí, snad obdoba kenoze křesťanské mystiky (srov. Fp 2,7 εαὐτὸν ἐκένωσεν). Považuje tuto „cestu“ k Bohu za vyšší nežli cestu „setrávání v Bohu“ – baqā. Podobně – proti iráckým mystikům – považuje mystické opojení za vyšší než je „druhá střízlivost“ (Ricoeur).

Pojem fanā má především náplň etickou: „Člověk se **zříká** sebe sama, svých vlastností, zatím co zůstává ve vlastnostech Božích. Potom se zříká i vlastností Božích tím, že Boha nazírá, a konečně se zříká i nazírání, svého zřeknutí tím, že se rozplývá (mizí) v Bohu“ [nirvána]. To velice připomíná džňánajogu.

Je zřetelné, že zde působily vlivy indické; ale přece tento pojem není úplně totožný s indickou nirvánou.

Ranná mystika také prohloubila myšlenku jednoty (jedinosti) Boží. Jde o arabský termín tauḥīd. Označuje předně pravověrné vyznání jednoty Boží, tedy že „není boha kromě Boha“. Pak

je pojem rozšířen – označuje, že Bůh je jediná „Bytost“, která má pravou existenci. Právě to však bylo v systému Ibn ‘Arabího (o něm bude řeč níže) přeznačeno pantheisticky. Nicméně ranný súfismus vesměs držel rozdíl mezi Stvořitelem a stvořením.

Pro vývoj učení o „jedinosti“ (tauḥíd) je důležité jméno velkého Ďunaida, vůdce bagdadské školy. Ten rozeslal dopis – částečně temný a nesnadno pochopitelný – ve kterém položil základy celého dalšího vývoje islámské mystiky.

Řetězce různých pozdějších škol a súfijských řádů se v něm prolínají a sbíhají, a pak sahají zpět přes Sarí-as-Saḳatí (-ho) atd. Ma’ rūf al Karkhí (-ho) atd. až k ‘Alímu a k Proroku samému. Tak se dodnes vykládá posloupnost ústní tradice.

Nicméně – ústřední osobou mystické tradice se nestal Ďunaid, nýbrž jeho žák Ḥusain ibn Mansūr al Ḥallāḏ („mykač ovčí vlny“ – dodnes patron řemeslníků, pracujících s vlnou). Ḥallāḏ se narodil v perské části Iráku, byl nejdříve žákem velkého bagdadského mystika Ďunaida, cestoval do Indie, kde se zřejmě zabýval jogou. V roce 913 byl v Bagdadu uvržen do vězení a r. 922 krutě popraven. V pozadí byly politické důvody. Teprve později se vytvořila legenda, že prý prozradil božské tajemství, které získal; a to veřejným výrokem „Já jsem absolutní pravda“. Ḥallāḏe ovšem odmítala nejen orthodoxní „duchovenstvo“, nýbrž i řada tehdejších mystiků.

Co vlastně učil? Tajemství stvoření viděl v aktivní božské lásce. Lidská přirozenost obsažená v Bohu, se zrcadlí v Adamovi, který se tak stává Božím obrazem [zrcadlení je dávný termín z okruhu gnóze a kabbaly]. V řídkých chvílích extáze se nestvořený božský duch sjednocuje se stvořeným duchem lidským. Pak se mystik stane osobním a živým svědkem Božím a může říci: anal-haqq = „já (jsem) absolutní pravda“. Takové sjednocení s Boží vůlí je možné jen skrze přijetí utrpení. Utrpení má – jak věděli mystikové všech časů – proměňující sílu a je „spasitelným prostředkem pod závojem rány“ [srov. Job „odmítané utrpení ničí, přijímané proměňuje“]. Ḥallāḏ se odvážil velkého slova: „Milost přichází od Něho, ale utrpení je On sám!“ (Utrpení kosmického Krista, který sám trpí ve všech trpících).

V Ḥallāḏových básních, které jsou vzdáleny obvyklého schema „Milující

a milovaný“, prosí v podivuhodné, téměř dematerializované řeči o to, aby byl zbaven odděleného a oddělujícího „já“, ba o smrt. A ve svém díle, nazvaném Kitāb at-ṭawāšīn, napsaném ve zvučné, rýmované prose (známé např. z Tisíce a jedné noci) poprvé užil obrazu noční můry, která se vrhá do plamene. Tento obraz převzalo perské básnictví a dostal se až ke Goethovi, který jej oživil pro evropskou tradici.

Ḥallāḏ je pro pozdější súfismus a zvláště pro perské a turecké básnictví příkladem dokonale milujícího, který zahynul kvůli lásce. Snad nejkrásnější podobu jeho bytosti zrcadlí tyto verše: „Zeptali se ho: Co je láska? Odpověděl: Dnes a zítra i pozitří to uvidíte. A v tentýž den jej zabili, v další den spálili a třetí den odevzdali jeho popel větru.“

Ḥallāḏem končí velké klasické období súfismu. Ovšem že celé 10. stol. je ještě bohaté na mystiky, kteří přinášejí vlastní myšlenky svých předchůdců.

Zde se otevírá otázka, odkud se súfismus vzal, jak povstal. Myslílo se na novoplatonské vlivy, na gnostické proudy i na vlivy křesťanské nebo na podněty indické. Jistě tu odtud nějaké spojnice byly. Křesťanské mnišství v Sýrii, Iráku i Anatolii (dnešním Turecku) mohlo zprostředkovat některé prvky novoplatónské. Ty však zanechaly stopou spíše v učené literatuře a počátcích islámské filosofie 9. a 10. století nežli v praktikované zbožnosti. Tak se zdá, že súfismus povstal prohloubením některých stránek koránského poselství.

Každý velký náboženský proud zápasí s myšlenkou Boží transcendence i s jejím opakem – Boží immanencí. Kdyby byl Bůh naprosto transcendentní, nemohl by se s člověkem vůbec potkat. Kdyby byl naopak zcela immanentní, ocitneme se v pantheismu. Židovství i křesťanství to řeší tak, že Bůh, ve své podstatě nedostupný a nevystižitelný, tedy transcendentní, se z vlastní vůle dal poznat člověku, tj. stal se – jakoby a částečně immanentním. V SZ jde o Boží jméno, v NZ samozřejmě o Ježíše Krista, v němž se transcendentní Bůh dal do ruky lidem, tj. stal se postižitelný – immanentní alespoň do jisté míry. Vzkříšení je projev toho, že Boží transcendence trvá, ba je to obnova Boží transcendence, vzkříšený Kristus je zjevením Boží svrchovanosti i Božího milosrdenství zároveň.

Islám přichází především (v Koránu) s poselstvím Boží transcendence. Boží

spojnicí do světa je jen Muhammadovo poselství, opřené ovšem o jeho předchůdce – ḥanify, tj. ctitele jednoho Boha před Muhammadem. Jakýsi ḥanīf κατ' ἐξοχήν je Abraham. Muhammad sám nejednou mluví o ḥaníftech, odvolává se na ně.

Nicméně i v islámu – přiměřeně s jeho zráním – roste potřeba Boha blízkého, jehož lze okoušet (Ž 34, 9 okuste a vizte, jak dobrý je Hospodin – ... וַיִּשְׁמוּ) a jemuž se lze odevzdávat. Takového „okoušeného Boha“ hlásali před Muhammadem a okolo něho mnichové – poutníci Byzantské říše, kteří se samozřejmě na východě Byzance setkávali s Araby a zvláště s arabskými cestujícími obchodníky, mezi které patřil i Muhammad. Stejně dobře mohly pronikat do Arábie – přes Irák a Persii – vlivy indické, kde už v té době byly vypracovány konsistentní systémy „okoušení Boha“. Že byl Muhammad (poněkud) informován o křesťanství i židovství, máme doloženo přímo z Koránu.

Vysvětlují si tady prudký rozvoj islámské mystiky v súfismu tedy tak, že zbožnost, soustředění na pouhou poslušnost, některým duším nevyhovovala a nepostačovala. Pak stačilo jen malé semeno, ať ze západu, tedy z Byzance, nebo z východu, tedy z Indie, aby se rozrostlo v košatý strom.

Za jakousi stopu Boží blízkosti – chcete-li nepřesně „immanence“, lze považovat verš z Koránu 50/16, kde se říká: „Opravdu, my (Bůh) jsme člověku blíží než jeho krční tepny“ [Hrbek, Korán 1972, 178: „My stvořili jsme člověka a dobře víme, co duše jeho mu našeptává. Vždyť blíže jsme mu než jeho tepna krční.“]

Tento výrok přetvořil Ḥallāḏ do verše: „Ty proudíš mezi osrdečníci a srdcem, jako proudí slzy z řas...“ Jindy píše Ḥallāḏ: „Bůh je světlem nebes i země. Jeho světlo se podobá lampě ve výklenku. Plamen je ve skle a sklo se podobá zářící hvězdě. Je zažehnuto požehnáním olivovníkem, jehož olej svítí, aniž se ho dotýká oheň. Světlo nad světlo! A Bůh tvoří podobenství pro člověka, a Bůh je vševědoucí“. – To je zřejmě obdoba příběhu o hořícím keři u Mojžíše; těžko rozhodnout, zdali je tu Ex 3,1-5 předloha nebo jen obdoba.

Zvláštním podnětem pro meditaci je 99 Alláhových jmen, které se recitují jako modlitba či vyznání. Z této recitace vznikl islámský „růženec“, který má buď

33 nebo 99 kuliček. Připomínání Alláhových jmen, arabsky dhikr, má v islámu zvláštní význam. Korán doporučuje, že si věřící mají Boha často připomínat, a říká, že se tím utiší jejich srdce (Súra 13/28). Pravidelné opakování Božích jmen nebo pevných formulací (mantra), zvl. 112.súry: „Rci:

On Bůh je jedinečný
Bůh sám o sobě věčný.
Neplodil a nebyl zploden
a není nikoho, kdo je mu roven.“

Takové opakování je staré, už r. 864 byly v Bagdádu otevřeny místnosti, kam se k němu scházeli věřící. Je třeba rozlišovat dva druhy:

- a) dhikr Khafī – opakování v srdci, tedy jednotlivce a tiše
- b) dhikr dalī – opakování společně a hlasitě.

Říkalo se yâ Hû nebo Alláh.

Jestliže se toto opakování („mantra“) spojí s přiměřenou regulací dechu, může vést poměrně rychle k ekstazi.

Důležitou roli může mít i hudba: Krásný hlas recitátora Koránu vedl u některých súfí k ekstázi. Ještě dnes lze pozorovat, že recitace Koránu má na přítomné hluboký vliv. Vliv hudby byl zvláště pěstován v některých skupinách či proudech („školách“) nejzřetelnější příkladem jsou tzv. „tančící derviši – řád s pevnými pravidly, nazývaný Mevlevi. Utíval zvláštní hudby: rákosové flétny a bubínků, žádné strunné nástroje ani lidský hlas. Pravověrní ovšem taková „provozování“ vždy odmítali. Mystikové si však byli jisti, že v takovém okamžiku prožívají sjednocení s celým světem. Vždyť i podle Koránu není v celém vesmíru žádné stvoření, které by nechválilo Boha a necitlo jej! Súra 59/24: „On je Bůh, stvořitel, tvůrce i utvářející. Jemu přísluší jména překrásná a Jeho slaví vše, co je na nebesích i na zemi.“

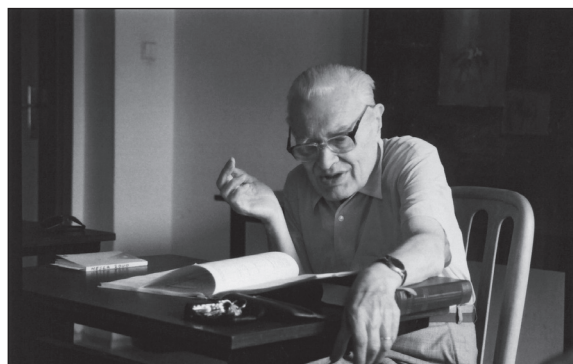
11. století lze s jistotou výhradou nazvat časem systematizace. Zastánci umírněného křídla mystiky – tašawwuf – se snaží, aby to, čemu vyučují, přiblížili co nejvíc pravověrnému proudu; nebo jinak řečeno: přesvědčili zástupce pravověří o tom, že mystika není nebezpečná. Příkladem je zde Aš'arīt Qudairī. Napsal risále = „dopis o tašawwuf“, kde předložil klasický obraz umírněné mystiky.

Vlastní zástupce smíření mystiky s orthodoxií je Abū Hāmid Ghazzālī, + r. 1111. Jeho hlavní dílo se jmenuje

„Oživení náboženského učení“. Narodil se v Tusu, byl uznávaným učitelem islámské scholastiky na velkých vzdělávacích ústavech říše Seldžuků, až přešel k mystice, neuspokojen pouze „vědeckým“ pojetím víry (islámu). Jeho mladší bratr Aḥmad (+1126) byl hluboký mystik, který napsal pozoruhodné texty o mystické lásce. Ve svém spisu Munqidh = vůdce ze zmatku – líčí své vyrovnání se současnými proudy islámu, ať už jde o scholastickou metodu, nebo hellenizující filosofii anebo o ší'it. Chtěl přivést lidi od suché scholastiky k živému kontaktu s Bohem a ke zvnitřnění života. Dílo má čtyři svazky, ale vše je tu vlastně přípravou na závěr – poslední kapitulu, kde se mluví o smrti: spis lḥyâ 'ūlūm ad-din říká, že celý život by měl být přípravou na konečné setkání s Bohem. Dílo je psáno krásnou jasnou řečí s chytrými argumenty s živými obrazy i početnými příběhy z doby počátků islámu a tašawwuf. Podobně v díle „Elixír blaženosti“ líčí Ghazzālī život v bázi a lásce Boží. Měl nečekaný ohlas v islámském světě a uchránil islám před ztuhnutím a formalismem. Jeho protiaveroistický bojový spis (Averroes = ibn Rušd /1126–1198/ islámský filosof v Cordobě, komentátor Aristotelův, který nadřazoval filosofii víře a náboženství) našel kupodivu kladný ohlas u křesťanů. Až dodnes se studuje jeho spis Zaitūniya – Medrese na vyšší islámské škole v Tunisu.

V raném sufismu se sice také už začali shromažďovali kolem svého učitele, ale nedocházelo ještě ke vzniku „řádů“, pevně organizovaných skupin. Ty se prosazují ve větší víře až ve 12. století. V nich byl přesně předepsán způsob života. Novic, arabsky murīd = ten, kdo učinil rozhodnutí, se musí pevným slibem zavázat představenému řádu, nazývanému Šaikh. Tak vykročí po mystické stezce, arab. ṭarīqa, což je zároveň arabský výraz pro řád. Pak je novice postupně uváděn do tradic i povinností dervise. Zdá se, že velmi brzy vznikla samostatná ceremonie, přijímání do řádu.

První významný zakladatel řádu byl 'Abdul – qādir al – Dīlānī (+1166), který je dodnes nejvíce uctíván. Působil v Iráku a svým kázáním mnohé získal pro

Jan Heller při kolokviu, ETF UK.

cestu sufijů. Legendy mu připisují mnoho zázraků. Podle nich žil v přísné sebekázni a zachovával bedlivě příkazy islámu. Byl nazýván „sultan svatých“. Řád, který založil, se nazývá Qādirīya a trvá dodnes v některých větvích v severní Africe a v Indii. V Turecku trval až do r. 1925, kdy tam byly řády zrušeny.

O něco málo mladší a patrně nezávislý na předešlém řádu byl řád, který založil Aḥmad ar-Rifā'ī v Iráku (zemřel 1183). Kázal chudobu, zdrženlivost a pokorné snášení urážek. Členové tohoto řádu bývali někdy na Západě nesprávně označováni jako „vyjící derviši“. Prosluli schopností se ve vytržení mysli krvavě zraňovat noži a procházet ohněm, tedy praktikami, které jsou známé i odjinud (srov. např. 1Kr 18,28), ale nejsou cílem, nýbrž jen znaky určitého stadia na mystické cestě.

Ve 13. a 14. stol. počet řádů stoupal. Ve střední Asii vznikl řád Naqdbendiya. Jeho zakladatel zemřel v r. 1389. Hlavním znakem tohoto řádu byla tichá meditace. Jiný řád byl Dādhilīya; jeho zakladatel proslul působivou modlitbou (ḥizb al-baḥr). Už dříve byla zmínka o řádech Mevlevi a Bektaši. V Indii působil řád Čiští. Bektaši vykazují silné šiitské sklony. Na čas měl vliv na skupinu janičárů v Osmanské říši.

Z novodobých řádů si zaslouží zmínku především řád Sanūsīya, rozšířený v severní Africe. Jeho zakladatel zemřel 1859. Na rozdíl od jiných řádů odmítá tento řád umělé prostředky, jimiž se vyvolává vytržení, jako je tanec (přesněji: rytmické pohyby), hudba, narkotika atd. Vyznačuje se poměrně pevnou společenskou organizací vojenského rázu. Cílem řádu je sjednocení jednotlivce s Prorokem (tj. Muhammadem).

(dokončení příště)

Z MYŠLENEK rabiho LÖWA

Vladimír Sadek (převzato z věstníku Roš Chodeš, 3/57, 5/57 a 7/57)

Rabimu Löwovi, Jehudovi ben Becalel, pražskému Maharalovi (1512–1609), je již věnována řada studií a publikací. Všechny se shodují v tom, že jedná o největšího židovského myslitele střední Evropy – avšak často se liší tehdy, jestliže se pokoušejí vystihnout podstatu jeho duchovního přínosu a jeho základní myšlenky. Snažil jsem se vybrat ze spisů rabiho Löwa ve vši stručnosti to, co se zdálo nejpodstatnější a co rabi Löw především zdůrazňuje. Jeho úvahy se soustřeďují do několika okruhů, jimiž je Bůh a Tóra, člověk ve vztahu k Bohu, Tóre a světu, Izrael a jeho nepřírozené postavení v diaspoře, náboženská etika a výchova člověka, vedoucí k nápravě světa. Zatím chybí ucelenější český překlad alespoň podstatných částí některého spisu rabiho Löwa. Je to mezera velmi citelná, poněvadž četba jeho textů nám přibližuje celý komplex židovské tradice – Bible, Talmudu, midrašů a agady vůbec, mystiky, etiky, náboženské filosofie. Vlastně všechny myšlenky rabiho Löwa vznikají na základě této tradice, předávané a rozvíjené generacemi židovských učenců. Charakteristickým rysem myšlení rabiho Löwa je ovšem to, že tyto tradice uvádí do nových souvislostí a vyvozuje z nich nové závěry. Jako jeden z mnohých příkladů uvedme, že rabi Löw již před známým anglickým filosofem Thomasem Hobbesem (1588–1679) vyslovil názor, že podstatu přírody a také biologické stránky člověka tvoří zprvu „válka všech proti všem“. Avšak k tomuto závěru dospěl rabi Löw domýšlením a zobecněním některých výroků židovské tradice a zřejmě také domýšlením kabalistického učení, podle něhož se člověk rodí zprvu jen s nejnižší, živočišnou duší. Mezi badateli, kteří se zabývají dílem rabiho Löwa, můžeme shledat často odlišná hodnocení. Gerschom Scholem považuje rabiho Löwa, a to s oprávněním, za jednoho z předchůdců chasidismu, jak jej také ostatně hodnotí sami chasidští myslitelé. André Neher považuje rabiho Löwa za osobnost ve své podstatě renesanční. Účel malé antologie, která vyjde postupně v několika číslech Roš chodeš, spočívá tedy mimo jiné i v tom, aby si čtenář učinil vlastní názor na tato hodnocení. Poznamenejme ovšem předem, že rabi Löw není stoupencem toho vědeckého myšlení, z něhož vyrostla moderní technická civilizace, která sice dosáhla obrovského rozmachu, ovšem mnohdy za drahou cenu – za cenu zapomenutí odvěkých hodnot vyšší moudrosti, jejímž hlavním představitelem v židovské kultuře střední Evropy byl, je a bude rabi Löw.

I. BŮH A TÓRA

...Věť, že člověk je důsledkem Boha, který je jeho příčinou. A jestliže se člověk považuje za důsledek Boha a přilne k němu jako ke své

příčině, nehřeší. Neboť zlý pud a hřích se nalézají pouze tam, kde se člověk odkloní od své příčiny a nepovažuje se za její důsledek...

(Derech chajim, kap. 3)

... Neboť Tóra je řádem existujícího světa. Jestliže z ní ubereš, či jestliže k ní přidáš jen jediné písmeno, vzniká tak úbytek či dodatek k řádu existujícího světa. A Bůh uspořádal celý existující svět v jeho celistvosti. A k dílu Boha nelze nic dodávat ani ubírat, poněvadž dodatek či ubrání pořádku existujícího světa znamená zničení celého světa...

(Tiferet Jisrael, kap. 49)

A z toho je patrné, že celá Tóra je oddělena od tohoto světa. Neboť Tóra je rozumová, a celý tento svět je hmotný. A proto se celý svět nerovná jednomu slovu Tóry. Neboť i když je v tomto světě moudrost, není v něm moudrost nejvyšší, jež je absolutním rozumem. Pouze člověk je zde rozumovou bytostí – ale Tóra je moudrostí nejvyšší, moudrostí úplnou. A proto se celý svět nevyrovná jednomu slovu Tóry...

(Derech chajim, kap. 3)

Třeba říci: i když je v Tóre moudrost, není to moudrost vědecká. Neboť Tóra tě učí a poučuje o způsobu života, jímž člověk získává poslední blaženost, kterou je přilnutí k Bohu, aby duše člověka byla spokojena ve svazku živých s Bohem. A přilnutí k Bohu dosahuje člověk prostřednictvím Tóry. A v tomto spočívá rozdíl mezi Tórou a ostatní moudrostí. I když prostřednictvím ostatní moudrosti se člověk stává také rozumovým, nestačí vědomosti získané rozumem k tomu, aby přilnul k Bohu. Ten je totiž od všeho zcela oddělen – a jen Tóra přivádí člověka k Bohu, neboť učí cestě k Bohu, kterou je možno k němu přilnout...

(Tiferet Jisrael, kap. 9)

... Neboť každá věc má přírodní příčinu, která ji podmiňuje. Avšak nad touto přírodní příčinou stojí příčina boží, a ona je příčinou příčiny. A proto hovoří učenci o tom, že existuje přírodní příčina člověka a počtu jeho údů, poněvadž není pochyb o tom, že v této věci působí přírodní činitel. Ale přese všechno tato přírodní příčina má příčinu Boží, která je příčinou příčiny...

(Beet ha-gola, oddíl 6)

I když příroda působí, závisí přes to v každém případě na Bohu. A tak je tomu u všech stvořených jevů. Neboť není pochyby o tom, že příroda působí při vzniku člověka, jak je známo. Avšak přesto není tomu tak, že věc závisí pouze na přírodě – závisí na Bohu, neboť všechny stvořené věci stvořil Bůh... Když badatelé zkoumali jevy, jako je zemětřesení, hromy a podobné věci, uváděli vše do souvislosti s přírodou a nevěnovali pozornost Bohu... ale podle názoru našich učenců tomu tak není. Tyto věci se sice uskutečňují prostřednictvím přírody, ale ve skutečnosti je činí Bůh. A příroda je poslem Boha...

(Beer ha-gola, oddíl 4)

A je třeba, abys pochopil, že jen ten člověk je svobodný, který se zabývá Tórou. Neboť studiem

Tóry se pozdvihuje nad tělesný svět. A proto je ten člověk svoboděn od přírodní roviny světa, i od královské vlády, jejíž různé stupně pocházejí z tohoto světa...

(Derech chajim, kap. 3)

A také je třeba, aby člověk miloval lidi. Neboť jestliže miluje lidi, nachází se v jejich společenství. Avšak pokud lidi nemiluje, pak je od společenství odloučený. A jak si pak zaslouží Tóru? Vždyť Tóra náleží společenství a on je izolovaným jedincem – a Tóra nebyla dána jedinci. A dále – vždyť Tóra je rozumem a rozum není dílčí věcí, neboť jeho poznání je obecné. A jestliže je člověk odloučen od lidí, stane se jednotlivinou a nemůže dosáhnout rozumového poznání, které je obecné, nikoli dílčí...

(Derech chajim, kap. 6)

I když zlato může být očištěno, přesto nemůže být tak čisté, jako je stříbro, jehož barva je čirá a průhledná. Avšak zlato je rudé a nemůže být nazváno čistým. A stejně je tak, co se týče Tóry – věci v ní obsažené jsou čisté a průzračné, není v nich příměsí. A tato věc vypovídá o tom, že celá separovaným světem. Tedy i zázraky mají svůj určený pořádek, stanovený Bohem, a zázrak není změnou pořádku stvořených věcí. Neboť pravíme, že vše je uspořádáno Bohem. A proto se v této věci zcela mylí a je nevědomý ten, kdo filosofuje. Neboť kdyby si toto uvědomil, odpověděl by si: stejně tak, jako je svět uspořádaný Bohem, i v zázracích musí existovat stanovený pořádek od Boha. A zázraky nejsou tedy změnou pořádku věcí. Neboť jak Bůh uspořádal svět do přírodního pořádku podle duchovní podoby a ideje, tak uspořádal podle duchovní podoby a ideje i jevy mimopřírodní. A zázraky, které existují mimo přírodu, nejsou tedy změnou. Neboť jako je třeba, aby existovaly ve světě jevy podle přírody, stejně tak je i třeba, aby existovaly ve světě jevy mimo přírodu, vzniklé zásahe separovaného světa. A proto jevy přírodní i jevy mimo přírodu tvoří jedno. A ten, který neporozumí jevům kategorie rozumu, která existuje spolu s hmotou a je nemožné, aby rozum byl bez hmoty. Třetí stupeň je stupněm nejvyšším, separovaným, zcela Božím, odděleným od hmoty. Ale je jisté – i když je tento svět tělesný, existují v něm separované věci, jako je Tóra, která je zcela separovaná, a stejně tak řada věcí dalších...

(Derech chajim, kap. 5)

Věť, že Bůh stvořil všechno bytí v jeho existenci v šesti dnech stvoření. Stvořil je sám ve své vznešenosti, nikoli prostřednictvím posla, kterým je příroda, jak se děje po šesti dnech stvoření. Neboť Bůh vede pak svůj svět prostřednictvím posla, kterým je příroda. A poté, co stvořil svět, Bůh sjednocuje všechno bytí. Jako mu udělil existenci v šesti dnech stvoření, i po šesti dnech díla jej sjednocuje, takže vše tvoří jednotu a není rozdělené...

(Beer ha-gola, oddíl IV)

OTTO MUNELES. K TŘICÁTÉMU VÝROČÍ ÚMRTÍ (8. 1. 1894–4. 3. 1967)

(Religio. Revue pro religionistiku, 1997)

Vladimír Sadek

Letošního roku uplynulo již třicet let od chvíle, kdy nás opustil PhDr. Otto Muneles, jeden z posledních představitelů předválečných židovských studií, skoro úplně vyhlazených v době holocaustu. Pro své žáky a přátele zůstává však jeho hluboce lidská osobnost nezapomenutelná. Neboť byl více než vědcem, svrchovaným znalcem svého oboru, více než učitelem. Byl zároveň naším přítelem, k němuž jsme chodili pro radu a pomoc, a který se nenápadně a skoro nepostřehnutelně snažil rozvíjet naše vlohy. Vztah učitele a žáka se tak v jeho přítomnosti skutečně měnil ve vztah otce a syna, jak tomu bývalo dříve, a jak tomu dnes již většinou není. Autor těchto řádek byl také jeho žákem, snad nejbližším – a chvíle, které se svým učitelem prožil, patří jistě k nehlubším v jeho životě.

PhDr. Otto (Gabriel) Muneles pocházel ze staré pražské židovské rodiny. Je zmiňována již v pramenech ze šestnáctého století a učené rabínské dílo jednoho jeho předka, Abrahama Munelese, se zachovalo ve sbírce hebrejských rukopisů, chovaných v pražském Židovském muzeu. Od raného dětství byl můj učitel proto vychováván v humanistických tradicích judaismu, v židovském náboženství a kultuře. Jako mnozí další představitelé pražské židovské inteligence, i on studoval na známém gymnáziu na Staroměstském náměstí. Kromě židovských studií přitahovala jeho pozornost klasická filologie, a studium hebrejsko-ara-mejských textů střídalo se studiem textů řeckých. Od svého mládí se také intenzivně zabýval židovskou náboženskoprávní literaturou a literaturou filosofickou. Již jako student navštěvoval pražskou školu Talmud-Thora, kde se věnoval studiu Talmudu a dílu největšího filosofa středověku Maimonida. Po absolvování gymnázia studoval na pražské německé univerzitě, a to klasickou filologii. Pak odešel do Polska, kde se u svého tchána zabýval rabínskou literaturou a kde přišel také do styku s chasidismem, který jej (jako jeho přítele Jiřího Langeru, autora Devíti bran) hluboce ovlivnil. Po svém návratu do Prahy pokračoval ve vysokoškolských studiích,

kteří v roce 1924 ukončil disertací v oboru philologia semitica – tématem byla řecká verze Starého zákona ve srovnání s jeho hebrejským textem (Die Transkription der hebraischen Eigennamen in der Septuaginta im Verhältniss zum Masoretischen Text).

Po vysokoškolských studiích pracoval PhDr. Otto Muneles až do doby holocaustu v pražském Pohřebním bratrstvu, instituci pečující o židovské hřbitovy, nemocné, umírající, a plnící další charitativní úkoly. Svých zkušeností mohl využít později, při vědeckém zpracovávání Starého pražského židovského hřbitova. Hlavní smysl jeho života však spočíval v lásce ke knize a vědecké práci, které se věnoval jako soukromý učenec, neusilující o žádné pozemské pocty. Zvláště se zaměřil na hebrejskou bibliografii

Otto Muneles. Zdroj Internet

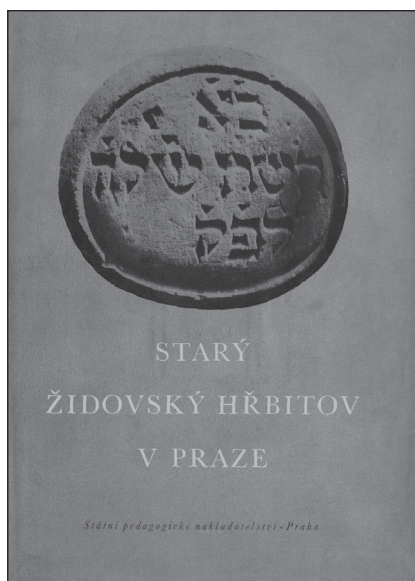
a značnou část svých skromných příjmů věnoval na budování vlastní vědecké knihovny. Beze všech pochyb se stal největším znalcem hebrejské bibliografie a tradiční židovské literatury v Praze.

Do jeho života však drasticky zasáhla nacistická okupace a genocida. I dr. Muneles byl se svou rodinou odtransportován do Terezína, kde byl nucen pracovat v tzv. Talmudkomandu na katalogizaci hebrejských knih. Když jeho rodina dostala příkaz k transportu „na východ“, žádal, aby mohl odejet s ní. Nebylo mu to však povoleno, musil zůstat a teprve po válce se dozvěděl, že celá jeho rodina byla zavražděna ve vyhlazovacích koncentračních táborech a pouze on sám, proti své vůli, přežil.

Není mi známo, jak prožil bezprostředně následující léta po tragédii holocaustu. Pokud vím, můj učitel žil ve stavu nejhlubší deprese, jako všichni, kteří ztratili své drahé. Ale někdy lze utrpení překonat a dospět k vyšším stupňům duchovní existence, k hluboké moudrosti a porozumění. Takový byl můj učitel v době, kdy jsem jej poznal.

Jeho hlavní zásluha v poválečném období spočívá v tom, že s nesmírným úsilím obnovil (alespoň do určité míry) přetržený řetěz pražské judaistiky. Takže vlastně především díky jemu jsme mohli po pádu totalitního režimu opět obnovit pravidelnou výuku hebraistiky-judaistiky na pražské Karlově univerzitě. Druhým jeho činem bylo vybudování rozsáhlé knihovny, což vyžadovalo mnoho hodin nesmírně obětavé a mravenčí každodenní práce. Tato vědecká knihovna pražského Židovského muzea (dnes stále rozšiřovaná a modernizovaná) tvoří hlavní materiálový základ judaistických studií, které u nás probíhají.

Vlastní vědecká tvorba mého učitele zahrnuje především jeho Bibliografický přehled židovské Prahy, který vyšel česky a anglicky v roce 1952. Shrnuje základní bibliografické údaje pro účely budoucí vědecké práce a je věnován památce židovských učenců (jako byl dr. Tobíáš Jakobovits, prof. dr. Samuel

Hugo Lieben a další), kteří nepřežili období holocaustu. V dalším se PhDr. Otto Muneles zaměřil na systematický výzkum Starého pražského židovského hřbitova, jehož náhrobní kameny tvoří ojedinělou náboženskou, historickou, kulturní a uměleckou památku. Výsledkem práce byla obsáhlá monografie *Starý židovský hřbitov v Praze* (Praha 1955), která uvádí hebrejský text stošedesáti nejstarších náhrobních nápisů, od roku 1439 do roku 1588, spolu s českým překladem, analýzou textů, fotografickou dokumentací a studii o tomto hřbitově, vývoji náhrobků a náhrobních nápisů. O. Muneles pokračoval v práci na Starém židovském hřbitově i nadále a jeho dílo bylo publikováno také v Izraeli, něco také v publikaci PhDr. M. Vilímkové (která se na zmíněné monografii podílela), v její knize o pražském ghettu. Dosud nepublikovaný zůstal jeho obsáhlý jmenný rejstřík k náhrobním nápisům, uložený v pražském Židovském muzeu. Část jeho komentářů k náhrobním nápisům vyšla rovněž posmrtně v časopise *Judaica Bohemiae*, 1976 („Kommentare zu der ausgewählten Grabinschriften vom alten jüdischen Friedhof in Prag“). V díle PhDr. O. Munelese tak zatím vrcholí dlouholetý výzkum Starého pražského hřbitova, probíhající již od devatenáctého století (Simon Hock, Koppelman Lieben, David Kaufmann, David Podiebrad).

Další práce, které můj učitel publikoval ve formě časopiseckých studií, se vztahují vesměs k dějinám a kulturním dějinám Židů v Praze a Čechách. V souvislosti se zpracováváním knižních materiálů se

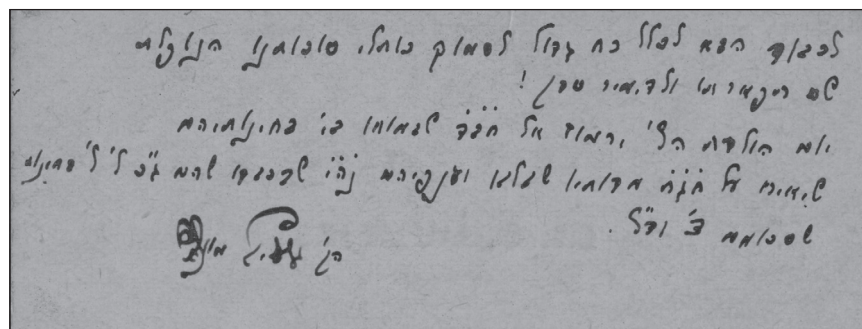
PhDr. O. Muneles jako vedoucí muzejní knihovny zabýval také některými židovskými archiváliemi a výsledky uveřejnil pod názvem „From the Archives of the State Jewish Museum“ ve sborníku, věnovaném vrchnímu pražskému rabinovi Dr. Gustavu Sicherovi (*Jewish Studies, Essays in Honour of the Věry Reverend Dr. Gustav Sicher Chief Rabbi of Prague*, Praha 1955). V tehdejší době (která se k duchovním hodnotám mystiky chovala zcela záporně a odmítavě) byl pro čtenáře výjimečný jeho článek „O vědeckém studiu kabbaly“, který vyšel v *Židovské ročence* 1959/60 a rekapituloval výsledky prací profesora Gershoma Scholema (1897–1982), jednoho z největších novodobých znalců židovské mystiky.

Velmi plodná byla také poslední léta života mého učitele, kdy ani po odchodu do důchodu neustal ve své vědecké práci. Jeho studie vycházely většinou v pražských *Judaica Bohemiae*. Byly to např. „Die Briefsammlung in Simon Hocks Nachlass“ (1965), „Zur Namengebung der Juden in Böhmen“ (1966), „Zur Prosopographie der Prager Juden im 15. und 16. Jahrhundert“ (1966), „The Prague Jewish Community in the Sixteenth Century“ (uveřejněno v *Prague Ghetto in the Renaissance Period*, Praha 1965). Poslední studii o rabínech, působících v pražské Staronové synagóze, však můj učitel již nedokončil a byla uveřejněna posmrtně, rovněž v *Judaica Bohemiae* („Die Rabbiner der Altneuschul“, *Judaica Bohemiae* 1969). Vědecká literární práce tvořila ovšem jen malou část životního působení mého učitele. Těžiště jeho života spočívalo v nezištném předávání poznatků jiným, všem, kteří o ně projeví zájem. Přesvědčením mého učitele bylo, že nejcennějším je člověk, který je jedinečnou, nikdy neopakovatelnou bytostí. Neboť žádný člověk není identický, jak praví židovská tradice – „kdo jednoho člověka zachrání, jakoby zachrá-

nil celý svět. A kdo jednoho člověka zahubí, jakoby zahubil celý svět“. Byl také přesvědčen o tom, že intelektuální vědomosti nesmějí být samoúčelné, ale musí být přetvořeny v moudrost, která zůstává v nitru člověka jako vyšší kategorie vědění a ozařuje druhé. A rovněž byl přesvědčen o tom, že duchovní úsilí člověka, jeho duchovní vývoj je tou nejdůležitější věcí. A i když své dílo nikdy nemůže úplně ukončit, musí v něm pokračovat až do poslední chvíle svého pozemského života – a zřejmě ještě výše, v životě na onom světě. S úžasem jsem později zjišťoval, že myšlenky mého učitele vyrůstaly ze samotných nejhlubších základů židovského náboženství a kultury; nacházel jsem je v díle pražského Rabiho Löwa, v díle židovských kabalistů, rabínů a filosofů.

Můj učitel působil po určitou dobu externě také na Filosofické fakultě Karlovy university v Praze, kde nás (tehdy jen několik málo žáků) vyučoval Talmudu a rabínské literatuře. Dnes by měl studentů několik desítek. Jeho pedagogické úsilí bylo však nepřetržitě a odehrávalo se zcela neoficiálně v osobním styku a v tisících konzultacích, které vždy poskytoval, bez ohledu na svůj čas a jiné pracovní úkoly. Jeho moudrost a tolerance, spojená s hlubokou skromností a prostotou, nás, kteří jsme jej osobně poznali, ozařovala a ozařuje dodnes.

Jestliže jsem na začátku této vzpomínky řekl, že náš učitel od nás odešel před třiceti lety, není to vlastně pravdou. Neboť spravedlivý a dobrý člověk neumírá, ale zůstává s námi. Jeho duše nám stále pomáhá a můžeme říci, že se stává součástí naší duše vlastní. Jak praví židovská tradice – „spravedliví lidé září po své pozemské smrti více než za svého pozemského života“. Jsou vlastně jako hvězdy, které plně spatřujeme pouze v noci, zatímco ve dne jejich existenci jen tušíme a někdy si ji ani neuvědomujeme.

Rukopis Otto Munelese. Vzkaz Vl. Sadkovi

SMRT POLIBKEM BOŽÍM –

ROZHOVOR S VLADIMÍREM SADKEM (2. ČÁST)

Ruth Weiniger

Jedním z Vašich přátel byl i nedávno zesnulý Egon Bondy. Je považován za filosofa silně ovlivněného marxismem.

Bondyho jsem poznal už v době, kdy jsem přišel na fakultu, čili jsem ho znal od padesátých let. Bylo to na seminářích Milana Machovce, on tam chodil také. Zbyněk byl opravdu originální myslitel. Ale takový myslitel, který stál mimo všechny klasifikace. Filozofové ho nepovažovali za profesionálního filosofa, orientalisté jej zase nepovažovali za orientalistu. Ve všem byl on a všechno interpretoval vlastním způsobem, který se nemusí krýt s tou historickou skutečností.

Jak se setkávaly Vaše pohledy na svět? Váš teistický a jeho ateistický?

Zaprvé jsem ho měl velice rád a moje první žena také a Jitka také, to je osobní záležitost. Pak je jedno, že jste vy teista a váš protějšek ateista. Naopak, často je to skoro zajímavější, když máte protichůdné názory, tak se pořád hádáte a vyměňujete si ty myšlenky. A potom, to je velká otázka, co on byl. Zda se dá říci, že byl ateista. Ono to není zase tak úplně pravda. On byl pod silným vlivem východních myšlenkových systémů, především buddhismu a taoismu.

A levicového extrémistického marxismu, přesněji maoismu a předtím trockismu. No a z toho vytvářel jakousi syntézu, ale nebyla to syntéza absolutní, někdy bylo víc toho a jindy víc onoho. Takže někdy, když jste s ním mluvil, se vám jevil jako mystik. A někdy zase jako extrémní marxista. A jindy zase jako buddhista. Chápejte, to bylo pokaždé trošičku jinak. Ale je pravda, že on měl trochu sklon k extrémním řešením, to je beze sporu. Přitom sám byl z rodiny vážené, měšťanské. Jeho otec byl generál předválečné československé armády, byl v generálním štábu a v roce 1938 vypracoval mobilizaci. Ovšem to se často stává, že děti takových rodin si volí extrémní cesty, a to byl, myslím, i případ Bondyho. Podle mého soudu se o něm nedají vyjadřovat takové soudy, jaké o něm vyšly v nejrůznějších nekrolozích. Protože to v něm bylo všechno. Neřekl bych tedy, že byl ateista, pokud neřeknete, že je buddhismus ateismem, což není. I když on měl tendenci Buddhu takhle interpretovat. Ale řekl bych, že ateista nebyl. Existuje taková kategorie, Mautner o tom psal, která se jmenuje „gottlose Mystik“, mystika bez Boha. Tak to je asi jeho přístup. Tedy podle mého soudu, každý ho viděl jinak.

Domníváte se, že tato „gottlose Mystik“ je jev, který se týká té doby, kdy „Bůh je mrtev“?

Ani to tak nemusí být, protože to je jiné pojetí Boha. To je pojetí světa jako dynamiky, která je stále v pohybu, stále se vyvíjí. Tam nemá Bůh místo jako v teistické mystice. Ale Bondy to právě často vyjadřoval takovou buddhistickou a marxistickou terminologií. V tomto způsobu myšlení je Bondy v Čechách zcela ojedinelý. Podle mého to byl mystický přístup, vycházející z buddhismu a taoismu, ale samozřejmě přístup, který odmítal teistického Boha. A, jak jsem řekl, bylo to u něj spojeno s vlivem marxismu, ale toho marxismu extrémního, maoistického, trockistického. A to, jak víme, je druh eschatologie. Základem je eschatologie židovská, proto si také vzal ten židovský pseudonym. V samotném marxismu, jak on to alespoň chápal, je takový chiliasticko-mystický prvek nesmírně silný. Dodávám, že samozřejmě iluzorní, protože nelze vytvořit Boží říši na této zemi. Ale člověk zase musí říct, že ty osobnosti, které o to usilují, i když z racionálního pohledu je to absolutní nesmysl, tak přece ztělesňují velice dobré vlastnosti člověka. Ale běda, když mají možnost ty svoje ideály sami realizovat, což on neměl, takže tím nikomu neublížil a ublížit nemohl.

Bondy, Jitka Sadková, Vl. Sadek o Vánocích v Benediktské ulici

Vášim oblíbeným textem, který dáváte číst studentům při seminářích židovské mystické literatury, jsou pohádky Rabiho Nachmana. V pohádce *O sedmi žebrácích* se vypráví o zemi, v níž žili bohatí a chudí. Bohatí se stávali stále bohatšími a stále více si na svém bohatství zakládali. Stavěli si obydlí daleko od chudých, protože s nimi nechťeli dýchat stejný vzduch. Zároveň se chudých, kterými tolik pohrdali, velice obávali...

Rabi Nachman z Bracłavi¹ byl v tomto směru sociální vizionář. To, co v této pohádce popisuje, můžeme vidět v současné době kolem sebe. Takové od sebe se oddělující světy bohatých a chudých existují v mírnější formě i u nás. Jedním ze smyslů tohoto systému, v jeho ideálním stavu, je zamezit vzniku obrovských disparit mezi nesmírným bohatstvím a nesmírnou chudobou. Jakmile se objeví takové disproporce, znamená to, že dříve nebo později přijde katastrofa. Zase se vytvoří nějaké extrémistické hnutí, ať už levicové nebo pravicové, a opět to vyústí v nějakou válku a v nějaké genocidy. Čili jde o to, aby ty rozdíly nebyly tak velké,

což platí i u nás. Aby byl položen důraz na zachování určitého zlatého středu. Výkvy aby byly co možná malé a neohrožovaly stabilitu většiny lidí. Potom to samozřejmě znamená, aby se lidé také zabývali něčím jiným, než kupením majetku. Aby ty svoje peníze dávali na vzdělání sebe a druhých. Štěstí společnosti bych vůbec nehodnotil dnes obvyklým způsobem, ale jinými hodnotami. A to je především rodina a spojení moderní stránky života s tradicemi. Neustálé zvyšování životní úrovně a přistupování na spotřební model může vést ke katastrofě nového typu. Dříve nebo později se konzumace bude muset omezit. Je vyloučené, aby existovala například taková reklama, která spotřebuje nesmírné množství surovin a energie a celkem vzato – je to na nic. Nebo obrovské osvětlení velkoměst... Je to hezký, ten člověk, to lidstvo si tak s tím hraje, jsou to takové pěkné hračky, ale dříve nebo později se budou muset omezit. Domnívám se, že jde o největší nebezpečí pro lidstvo vůbec. Nikoli války, ale to, že převážná část lidstva se rozhodne žít konzumním způsobem života a přírodní zdroje Země na to nebudou stačit. Myslím, že se to ještě dostatečně neřeší. Navíc je tu problém, že třetí svět touží po takovém způsobu života, jehož typ vtiskuje Amerika. To je pro každého takovým ideálem.

Co je pro vás ideál?

Těžko říct. Osobně si myslím, že lidstvo jde jednou cestou, která je možná, ale která, podle mého soudu, je ve svém jádru nesmírně hloupá. Protože každý člověk žije tak, jako by žil věčně. Což není pravda. Všechno to, co kolem sebe vidíte, lidé, kteří pobíhají s těmi mobilními telefony, telefonují a běží a běží a pak jezdí na ty víkendy, to jsou všechno lidé, kteří zapomněli na to, že zemřou. Že nebudou. A to je právě ten strašný omyl. Já osobně jsem přesvědčen o posmrtném životě, nebo vůbec o tom, že duše dál existuje. Ale to je stále vytěšňováno,

někam na nějakou jinou rovinu a pořád víc a víc je to vzdalováno. Takže nakonec lidstvo, které se takhle vyvíjí, se vlastně vyvíjí ve smyslu, že si nepřeje dále žít. Odmítá posmrtný život. Ale většina náboženských systémů nás učí, že tak tomu opravdu není a že člověk se má soustředit, zejména ke konci života, ale prakticky po celý život, na onen moment smrti. A to v dnešní společnosti, jak víte, není. Zabíjení se stalo takovou hrou v thrillerrech, každý ví, že je to neskutečné, a tak to bere jako takovou pohádku. Ale jinak se o smrti nemluví. Udělejte si třeba průřez toho, co vysílá televize, nebo co je v novinách, nebo jaké vycházejí knihy, a řekněte, kolik je tam věcí, které se vážně zabývají tím momentem, kterým projde každý člověk, totiž momentem smrti. Není tam skoro ani řek bych.

Z čeho si myslíte, že tohle vzniká? To zapominání na smrt?

Já si právě myslím, že tím tupým oblbováním. Konzumní společnost je tu také proto, abych zapomněl na smrt. Takže všechno je taková zábava, abych ty nejdůležitější věci vytěšnil. To přece zmiňuje už Pascal, že společnost si řekla: Smrt, to je strašná věc a nemůžu to změnit, tak na to zapomenu. Budu dělat, že to neexistuje.

Odkud si myslíte, že se bere ta tendence zapominat na smrt?

Ona je to přirozená tendence. Je fakt, že v člověku je nejsilnější pud, který zřejmě byl do něho dán Bohem – já místo slova Bůh používám spíše „Kosmický intelekt“ – a to je pud sebezáchovy. A to je nejsilnější pud: Život. Protože pokud chci vytvořit něco, co se má rozvíjet, musím to střežit. A mohu to vlastně střežit pouze jediným způsobem, totiž že do bytostí, které jsou nositeli života, vložím strach před smrtí a touhu po životě. Vlastně jen výjimečně ho lidé mohou překonat. Jestli si myslíte, že na Titaniku hráli „Blíž k Tobě, Bože, blíž“ a modlili se, tak tomu

Doma s Egonem Bondym

V Židovském muzeu

V Izraeli

nevěřte. Samozřejmě, že ne. Každý se zoufale pokoušel zachránit.

Odkud myslíte, že se bere touha po smrti?

Z osobních tragédií a z nemocí. Ale je to ještě asi něco jiného. Já dost věřím, že platonismus a novoplatonismus má v sobě cosi pravdivého. Jsem přesvědčen, že ta duše je skutečně jakýmsi nehmotným prvkem, který přechází z výše do člověka, a tady se střetává s naší realitou. A pochopitelně touží odtud zase prchnout do toho místa, odkud vzešla. Mně se celý vesmír jeví, zejména ta jeho biofilní část, tam kde je život, je-li ještě někde jinde, to nevíme, asi ano, ale nevíme to, jako určitý experiment. Experiment Boha – Kosmického intelektu. Duchovní prvky se vložily do látky, to znamená i duše, teď se to spustí a čeká se, jak to dopadne. Nic se neděje, o nic nejde. Protože vesmír buď je nekonečný, nebo je konečně nekonečný, čili je tady takové obrovské množství možností, že pokud nějaká civilizace zanikne, nevyvíjí se, sama se zničí, nic se nestane. Protože pořád se to odehrává v rovině nekonečna.

Vaše metafora experimentu je zajímavá v jedné věci: Když dělám nějaký experiment, chci na jeho základě něco zjistit. Proč si myslíte, že Kosmický intelekt by dělal, nebo dělá, nějaký experiment?

Dá se předpokládat, že chce vytvořit něco vyššího, než je anorganický vesmír. Že chce vytvořit organický vesmír, který by mu byl nějak podobný. Neptejte se mi ale proč. Na to je mnoho odpovědí, jedna je, že nechce být sám. No, dejme tomu, ale to nemůžeme vůbec, ani náznakem pochopit. Faktem je, že to jeví podobnosti jakéhosi experimentu, při kterém se čeká, jestli se to celé po prvotním impulsu bude nějak vyvíjet a zda se to bude vyvíjet k dobru, tedy k vyšší organizovanosti a k vyšší lidskosti a humanitě, nebo ke zlu. Nebo jestli to zanikne, samo. Jestli „to“ provede sebeustrukci. A tvrdím, že poměrně nejbliže, i když s mým označe-

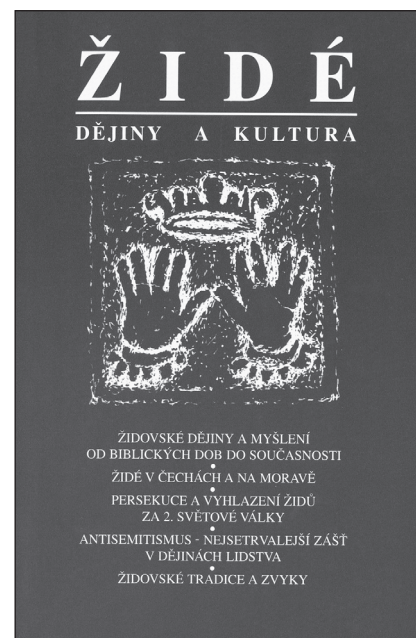
ní Boha coby Kosmického intelektu by moc nesouhlasili, je tomu právě myšlení judaismu, mystika a chasidismus. Tam, alespoň co se týče problematiky člověka, mám dojem, že pravdě, nebo tomu, co by pravda mohla být alespoň trochu, se oni nejvíce přibližují.

Přijímáte židovské inspirace jako člověk, který vyšel z křesťanského dědictví, které je poněkud odlišné. Jak rozdíly vnímáte?

Já vůbec nevidím žádný rozdíl. Protože Ježíš byl Žid a „Otče náš“, jeho autentická modlitba, je modlitba čistě židovská, a výroky, které podle biblistů jsou autentické Ježíšovy výroky, to je čistě židovské dědictví. Dojem, že je to trochu jiné, vznikl, podle mého soudu, proto, že křesťanství se velice brzy napojilo na helénismus a římskou kulturu. Což se v případě židovství nestalo. Ne, že by takové tendence nebyly, byly – Filón Alexandrijský, například – ale byla tady ta série protiřímských povstání, v jejichž důsledku vývoj židovství nemohl tímto směrem vůbec pokračovat. Čili další vývoj židovství pokračoval spíše v návaznosti na východní kultury, na kultury semitské. Ježíš samotný je, podle mého soudu, naprosto židovský jev. Nechám stranou problematiku Bohočlověka, ale jeho psychika byla zcela židovská. Já ho považuji za vrchol Starého zákona, za vrchol prorocké linie.

Jak potom vidíte problematiku ukřižování a spásy světa? Tu záležitost, v které se židovství a křesťanství tolik liší?

Neliší se zas tak moc. Já mám takový dost zvláštní postoj, nikdo s tím nemůže moc souhlasit. Osobně si myslím, že Ježíš Kristus realizoval to, co v jeho době už nějak existovalo, že realizoval spásu v duchu *Eved Adonaj*, trpícího Mesiáše, to zaprvé. Za druhé se domnívám, že on musel realizovat i myšlenku o Mesiáši, synu Josefově. Nemohu si pomoci. Ta je sice doložena později, až po jeho smrti, ale víme, že takové myšlenky

existují dlouho předtím, než jsou zachyceny písemně. A domnívám se, že sám byl přesvědčen, že jeho smrtí dojde ke konečnému vykoupení. Ta eschatologie byla v jeho době naprosto běžná a byla základem protiřímských povstání. Ale v tomhle bodě nejsem křesťan, protože se mi zdá, že žalm „Bože můj, Bože můj, proč jsi mě opustil?“ neznámá naznačení vítězného závěru, protože to by asi řekl na kříži závěrečné vítězné verše. Spíše si myslím, že to byl projev zoufalství. I když on jako Mesiáš, syn Josefovův by měl teď zemřít a být znovu oživen, že ho napadlo, že to tak také nemusí být. Takže se domnívám, že proroctví o jeho smrti skutečně nejsou proroctví na základě toho, co se už stalo, jak říká Bultmann a řada dalších teologů, nýbrž že on svůj život opravdu chápal soteriologicky, že skutečně měl zámysl zemřít, jako *Eved Adonaj*, Hospodinův služebník, a stejně jako Mesiáš, syn Josefovův. A očekával, že poté vypukne eschatologický zvrat, a přijde další Vykupitel, Mesiáš, syn Davidův, a on že vstane z mrtvých. Takže ono to všechno v tom Starém zákoně

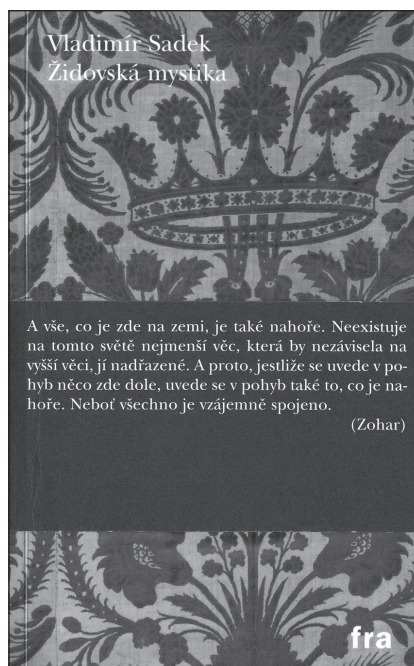
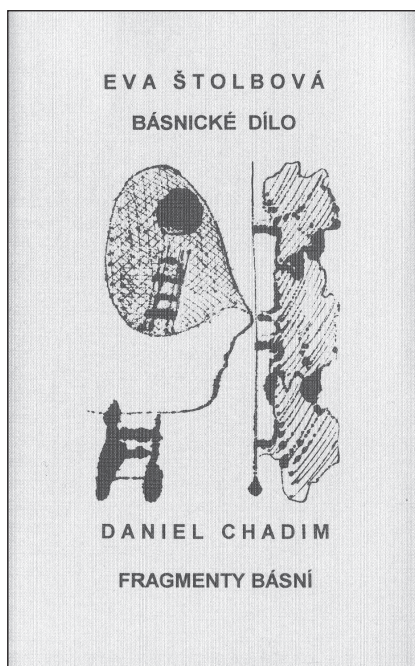
S Egonem Bondym

V Izraeli

E. Bondy, Jitka Sadková, Vl. Sadek

i v tom Novém zákoně je, ale zdá se mi, že to trochu šlo jinak, než očekával. Ale rozhodně si nemyslím, že by byl něčím, co je proti židovství. Protižidovské prvky v křesťanství samozřejmě jsou, ale to jsou už ty pohansko-helénistické prvky a ty jsou sekundární.

Jak se díváte na fenomén křesťanské kabaly?

Křesťanská kabala je vlastně okopírování židovské, původní kabaly, a do toho jsou zapojeny některé prvky křesťanské teologie. Což není těžké. A nedá se říci, že by si to tak úplně odporovalo, protože myšlení lidské je triadické. Tudiž i mystika je víceméně triadická. Když se díváte na dějiny náboženství, vidíte, že tu stále znovu vystupuje triáda. V židovství také, zejména v kabale. Myslím, že to vyplývá ze samého životního postavení člověka. Na jedné straně je člověk. Na druhé straně je Bůh, v něhož se buď věří, (absolutně – přímo), nebo to člověk nějak cítí. Pak přeci jen náboženský je, pokud cítí ten vztah. Mezi těmito póly musí být vztah, něco, co je spojuje. A to je třetí prvek. Tento třetí prvek může být Kristus v křesťanství, cadik – spravedlivý v židovství, nebo Duch svatý a tak dále. Takže já sám nepovažuji Trojici za něco, co by bylo na monotheismus násilím naroubováno, ale za něco, co je v monotheismu přirozeně obsaženo. Je to tam latentně, a někdy se to může dostat do popředí, i jako součást dogmatu, a jindy je to přítomno skrytě, jen naznačeno.

Praví se, že kabalu nelze chápat, pokud člověk není praktikující Žid, pokud se nesnaží dodržovat všech 613 příkázání. Vy Židem nejste, a přesto je kabala důležitým pramenem Vašeho duchovního života.

Jistě. Pokud máte na mysli židovskou kabalu v pojetí samotných kabalistů. Ale pokud ji zase chápete nadkonfesijně, zjistíte, že je tam řada nadkonfesijních myšlenek, které se nacházejí i jinde, a že jako ke každému náboženskému učení je možno k ní přistupovat nadkonfesně. Kabala je mystika. Co je mystika? Je to vztah mezi Bohem a člověkem. A Bůh je jeden a lidská duše je v podstatě jedna.

Jak vidíte ten veliký zájem o židovské náboženství v současné době?

Nedomnívám se, že by to bylo něco výjimečného. Je to součást celkového zájmu o jiné náboženské systémy, mimokřesťanské, který vidíme kolem sebe. V principu je to úplně stejné jako zájem o indická náboženství, nebo o buddhismus. Ale je to i pochopitelný důsledek holocaustu. Je to snaha o jeho odčinění, nebo vůbec o hlubší poznání dějin a tak dále. Ale pak je to, mimo jiné, i důsledek ekumenických snah, kdy se oproti dřívějšímu naopak zdůrazňuje ta souvislost, na všech teologických fakultách se zakládají judaistické instituty. Myslím si, že hlavní je to, že mladí lidé této doby jsou nadkonfesijní. To je logické. A budou nadkonfesijní pořád víc.

Protože nemůžete očekávat, že se budou pohybovat v rámci dogmat, které vznikaly před tisíci lety. Každý mladý člověk, který je inteligentní, má teď možnost seznámit se s obrovským množstvím materiálů. To dříve nebylo vůbec možné. Dává si to pochopitelně dohromady a vytváří si svou vlastní syntézu. Protože každý člověk je teď velice individuálně vyhrazený, to dříve nebyvalo.

Myslíte, že právě přísun informací je jedinou příčinou tohoto posunu k velkému individualismu?

Je to přístup k informacím, ale také to, že lidé se nechtějí tupě pohybovat v rámci struktur, které jim byly nadiktovány zvnějšku. To je naprosto zřejmé. Oni si chtějí vytvořit svůj vlastní osobitý způsob. Čili to je stejné, jako když lidé nechtějí být v partajích, a nejsou. Tak nechtějí být ani v organizovaných náboženstvích, která pochopitelně mají mnohé rysy partají. Všude je dogma, které je stále omíláno a omíláno a dnes to lidi brzy nasytí. To už neodpovídá dnešní době.

O kabalu je v současnosti velký zájem, je to ale také věc do určité míry módní...

Tak především, hlubší zájem je o mystiku. To je fakt. Když vyjdou české překlady různých mystických textů, poměrně rychle jsou vyprodané. Ale zároveň je tu nesmyslný zájem komerční. Pak se kabala používá pro komerční účely. Ti lidé jsou unavení až padají, chtějí mít nějaké uklidnění. Buď dělají jógu, nebo se zabý-

vají kabalou, nebo něco jiného, ale to je všecko nesmysl, samozřejmě. Protože pravá mystika je vztah mezi člověkem a Bohem a následně vztah člověka k jinému člověku. A jakmile je v tom kšeft, tak v tom ten vztah není! Většina věcí, které se vydávají za kabalou a za mystiku, to je strašný nesmysl.

Jak byste poradil lidem, podle čeho a jak mají rozlišit, které nesmyslné nejsou? Častokrát jsou mladí, je jim šestnáct, sedmnáct, nemají zkušenosti...

Když nemají zkušenosti, musí je nejdříve získat. Čím je systém, ve kterém žijeme, složitější, čím je v něm více vědeckých znalostí, filosofických poznatků, tím více je to pro lidi nezvladatelné. Hledají něco, co by jim dalo dojem, že jsou skutečně schopni něco pochopit. A něco ovlivnit. A něco zvládnout. Potom skutečně mohou naletět na takovou nebo onakou brožuru.

A jak nenaletět?

V mystice to poznáte naprosto jednoznačně. Jakmile otevřete knihu, ve které budete přesně číst, jak archanděl Tenaten je tam a archanděl Takovýonaký zase tam a v této sefíře žijí tito andělé a v oné zase jiní andělé, a barvu mají takovou a takovou, tak je to samozřejmě podvod.

Protože tohle vůbec nikdo nemůže vědět. A nikdo to také neví. Čili toho si musíte být vědoma a sáhnout po literatuře, která bude podávat méně informací, nebudou tak přesné, ale víceméně pravdivé. I když nebudou tak přitažlivé. Je to jasné? To poznáte hned.

Letos je vám sedmdesát pět let, jaká máte přání do budoucna?

V těchto letech už si těžko můžete přát něco nevidaného, neslýchaného. Přál bych si, co je přáním každého, kdo je v tomto věku. Především zdraví těch lidí, které miluji, i těch svých koček, a určitý klid, aby choroby člověka tak úplně nezdolaly. Jsou tu, to už je příznak stáří, ale přece jen bych rád, aby to nebylo tak nepříjemné a neodvádělo člověka bolestmi a trablemi od vlastního života. A přál bych si, aby člověk mohl v závěru života uvažovat, přemýšlet a číst to, co ho bavilo, dokončit, co není dokončeno. Člověk si má přát, když je starý, aby dosáhl stavu moudrosti. K tomu by měl život vést. K přehodnocení hodnot a vztahů, a k tomu, aby se člověk dostal alespoň

k dotyku s moudrostí, což znamená být v tomto světě, ale zároveň trošičku nad tímto světem. Tak bych si přál, aby toto mohlo ještě pár let nějak pokračovat, případně se prohlubovat. A také, aby to potom mělo určité meze. Protože když se člověk stane natolik nemocným, že toto už nepřichází v úvahu, už jen hyne a ubývání převažuje nad vším ostatním, pak už život nestojí za to, být žit. Pak by měl být ukončen. Já jsem přívržencem euthanasie, připadá mi to lidské. Ale pokud člověk není v takovém stavu, je vaší povinností dosahovat moudrosti. I když stárnete – já nerad používám toho termínu, ono to není vlastně stárnutí, ono to vlastně je pomalé odpoutávání vaší duše od těla, zatím, dokud to jde, se člověk musí přibližovat moudrosti. To bylo přesvědčení mého učitele, doktora Munelese, a prakticky všech starších moudrých lidí, s nimiž jsem mohl hovořit.

A úplně na závěr jednu otázku, která je v naší společnosti považována za téměř neslušnou – jaká jsou vaše přání ohledně smrti?

Inu, smrt je předurčená. Nikoli smrt sama, ale způsob života předurčuje smrt. Na posmrtný život věřím, ale ne tak, jak se učí ve většině náboženských systémů. Dostáváte se do nových konstelací a nových společenstev. Tomu se říká v židovství *ješiva šel ma'ala*, což představuje další pedagogický proces, pokračování toho procesu, který probíhá teď, v našem nynějším životě. Čili když člověk umře, nečeká ho žádné zírání na Šechinu, ale jsou to zřejmě závažné úkoly. Každý člověk by si pochopitelně měl přát, aby ta smrt byla poměrně klidná. Aby nebyla dlouhá. To snad je to nejlepší, co může být. V židovské tradici se tomu říká „smrt polibkem Božím“. A přál bych si také umřít nikoli v nemocnici, nýbrž doma. Řekl bych, že je lépe umírat doma.

(Rozhovor vznikl v rozmezí roku 2007–2008. Jako celek bude publikován v chystané knize *Kabala a česká judaika*, Malvern 2008.)

¹⁾ Rabi Nachman z Braclavi (4. 4. 1772–16. 10. 1810), též známý jako R. Nachman z Breslavi, nebo R. Nachman z Umanu, byl vnukem zakladatele chasidského hnutí Ba'al Šem Tova. Proslul jako vypravěč příběhů pohádkové formy s mystickým obsahem.

Bondy

učíš národ
i když tě pokrýl zvratky

profesor ulice
nemůže zpátky

nelze nemilovat lůzu
bondy tys odložil hrůzu
když úzkost tě na kost jala
o ty mladé oči vyjevené všudy kol

seješ pšenku
sereš na koukol

jednou
pasován řádem víry
udiven řekneš
ale já nevěřím v boha
k sakru

nevádí
odpoví ti Bůh
„já také ne“

ale
chceš-li se schovat pod střechu

bondy
je zvuk kravských zvonců
na hrdlech andělů

(1980)

Milan Balabán
HUDBA
PRO POZŮSTALÉ

TORST EDICE POEZIE
SV. 60

ŽIVOT MEZI BABYBUSY – ŽIVOT NEVESELÝ (ÚVOD DO BABYBUSOLOGIE)

Vladimír Sadek

Tuto malou, ale poučnou stať je třeba začít slovy: „život mezi babybusy – život neveselý“. Je vskutku neveselý pro ty, kdo s babybusy přijdou ve styk jen občas, jednou či dvakrát za život, což pro běžného člověka zcela postačuje a je více než dostatečné.

Truchlivější je pro nešťastníky, kteří jsou s babybusy nuceni obcovat po dlouhou řadu dní, měsíců a let.

Nejméně je ovšem život veselý pro toho, kdo se stal odborníkem v babybusologii – vědcem, zkoumajícím život, chování a reakce babybusů. Pravda, existují povolání obdobná – jako babybusolog zkoumá babybusy, studuje např. ornitolog ptáky, entomolog hmyz, mykolog houby a přírodopisec kočky, psy či tygry. Podobnost mezi těmito vědními obory je však nesrovnatelná: tygr může jistě učence sežrat, hmyz jej může štípnout, pták klovnout a houba otrávit. Avšak babybusolog je proti svým kolegům v pozici zcela nezáviděníhodné, poněvadž zkoumaný babybus může učinit nejen vše výše řečené /ba jistě to s rozkoší učiní/, ale navíc je obdařen lidským jazykem a lidskou řečí. Přesněji řečeno: žvaní celý život. Mlčí snad jen tehdy /ale i to není dosud vědecky dokázáno/, když spánek uzavře jeho ústa. V té době zpravidla ovšem usíná také zmořený babybusolog, takže nic nemá z božího daru laskavé přírody. I ve snu slyší hemzy

babybuse, jeho žvásty bez ladu a skladu, zřůdný odlesk skutečného lidského myšlení a skutečné lidské mluvy...

Pokloňte se proto v úctě před mučednictvím babybusologa a vzdejte mu němě svůj hold! Je nejubožejším člověkem ze všech lidí a jeho utrpení je věnováno toto dílo!

Je ovšem nyní na čtenáři, aby se zeptal: kdo – nebo co – je vlastně onen babybus? Jde o zřůdu, vzniklou zářením z kosmu, nebo hybridním křížením? Jde o nestvůru z jiných planet, která náhodou zabloudila na naši Zemi? Jde o částečně polidštěnou opici, marně napodobující lidskou bytost?

Nebo snad jde o neznámý exemplář fosilního živočicha, který se zachoval až do našich dnů?

Třeba říci, milý čtenáři, že skutečnost je zcela jiná, prostá a prozaická – a právě proto ještě více tragická. Babybus je totiž bytostí běžnou, nesmírně četnou, živou a čilou, kterou můžeme potkat v různých skupinách naší společnosti. Co se týče samotného pojmu, stvořil jej před lety

významný činitel, vedoucí vědecké instituce, jehož jméno dnes již upadlo v zapomnutí. Pojem vznikl velice prostě, jako je tomu u mnohých geniálních objevů. Jak známo, před dávnými a dávnými lety vznikala v exotické Babylónii četná literatura babylónská, z níž se uchovaly dodnes stovky a stovky svazků. Naštěstí pro vědu existují stále lidé, kteří se nezaletnou tisíci cizokrajných stránek a hodlají se s nimi v originálu seznámit. Jednou z takovýchto bytostí byl také zvědavý čtenář, který zmíněnému významnému činiteli zaslal dotaz, co že je to vlastně ta babylónská literatura, kdy vznikla, v jakém jazyce je psána, a kde by si ji mohl postupně zapůjčit? Jméno onoho čtenáře je rovněž již dávno zapomenuto, i když se stal jedním z bezejmenných koleček, která uvádějí v chod mohutná kola dějin. Po čase si mohli totiž experti, sloužící pod zmíněným významným činitelem, s úžasem přecházející zdvořilou, leč poněkud zmatenou odpověď tazatele, který zprvu děkoval ze zaslání informací a pak – jak hovoří tradice – se dotázal, „...zda kromě literatury babylónské /na kterou jsem se ptal/ existuje také literatura babybuská, o níž píšete Vy? Nebo jsem se zmylil já a literatura babylónská je vlastně literaturou babybuskou? Jakožto vedoucí jste jistě vynikajícím odborníkem, a těžko lze soudit, že by šlo o překlep či omyl písařky! Tónu ve zmatku – odepište, prosím, zda je vskutku správným termínem termín „babybuský“!“

Na základě této epizody se tedy zrodil pojem babybuse, a významný činitel vešel do dějin nejen jako jeho /byť i anonymní/ tvůrce, ale také jako jeho první představitel, jako babybus první, který vznikajícímu oboru babybusologie poskytl řadu neocenitelných faktů, z nichž postupně vykristalizovala proslulá definice babybuse jako „tvora, podobajícího se člověku, který se vyznačuje permanentní žvanivostí a je přímo protilidsky blbý“.

Objasnili jsme si tedy, milý čtenáři, genezi samotného pojmu „babybus“. V dalším třeba věnovat naši pozornost

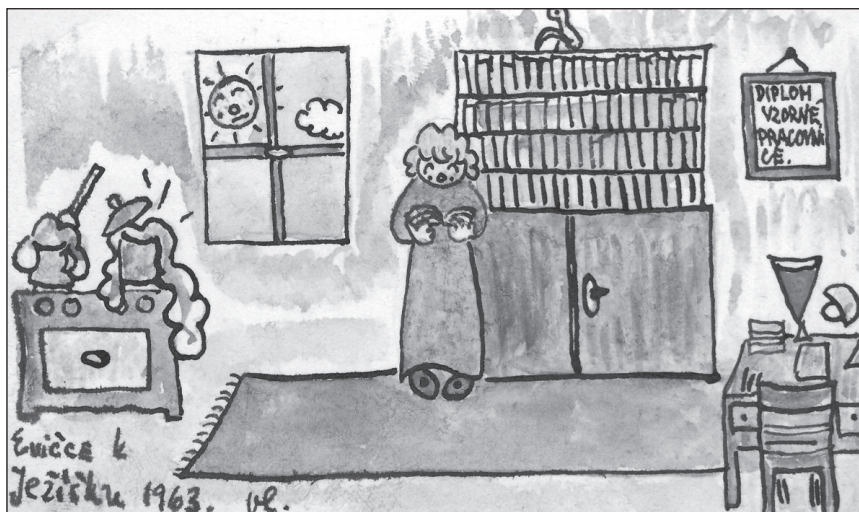

tomu, jak babybus vzniká a jak probíhá jeho vývojový cyklus. Biologicky vzato je babybus počat jako jiní lidé, a obdobným způsobem také přichází na svět. Nepodařilo se však zatím zjistit, jakými neblahými jevy je doprovázeno jeho narození. Mytologie učí, že zrození vykupitelů lidstva je zpravidla spojeno s řadou zázraků a znamení, ohlašujících příchod nového spasitele či světce. Lze tedy předpokládat, že v případě zrození babybuse dochází k procesu opačnému; tuto skutečnost však nelze vědecky dokázat a zjistit, poněvadž každé zrozené dítě je obklopeno nezměrnou láskou rodičů, která i neblahé příznaky proměňuje v jevy kladné a v malém babybusátku vidí příchod nového spasitele lidstva.

Podobně jako v případě babybusova narození, tápe věda doposud i v otázkách, týkajících se jeho dětství. Poněvadž paměť je pomíjivá a každý si zachovává jen nepatrné útržky vzpomínek na blažená předškolní léta, nemáme k dispozici skoro žádné spolehlivé údaje.

Pravda – řada dospělých babybusů hovořila, hovoří a bude hovořit o svém mládí. Jejich výpovědi jsou však nepřesvědčivé, poněvadž neomylným rysem babybusů je hluboce zakořeněné přesvědčení o vlastní genialitě. Pokud se tedy babybusologům podařilo rozšířovat honosné vychloubání se babybusů, jejich úsilí se rovná prakticky nule. Ve všech případech se dovídáme, že ten či onen babybus byl geniem již ve své kolébce, a již jako děčko oslňoval své spolužáky a učitele.

V některých případech prý dokonce v této době vytvořil geniální plány a projekty, jež bohužel nedošly naplnění v důsledku zloby ostatních dětí, rodičů, příbuzných či pedagogů. Nutno ovšem konstatovat, že analýza vzpomínek babybusů na dobu dětství přinesla přece jen určitý výsledek. Již v těchto vzpomínkách se zračí fenomén, který babybusologie rozpracovala v obecný zákon, v zákon „absolutního antagonismu babybuse s jeho okolím“. Jestliže se každý babybus prohlašuje za dítě supergeniální, zároveň totiž jedním dechem prohlašuje, že byl také dítětem hluboce ukřivděným a ubližovaným: jistý dětský kolega měl jednu hezčí hračku, jiný zase dostal větší porci dortu, třetí pojedl chutnější porci zmrzliny, atd. atd. Je přitom zajímavé, že žádný babybus nikdy nehovoří o svých školních známkách, o svém prospěchu či jiných

konkrétních činech a výsledcích, jimiž se dítě může stát platným členem lidské společnosti. Jeho nenávisť k okolnímu světu se tedy již v dětství projevuje ryze animálním způsobem – v podstatě se redukuje na to, zda někdo jiný dostal (skutečně či pouze zdánlivě) větší porci lepššího žrádla.

Z analýzy babybusových vzpomínek vyvozuje tedy babybusologie, že babybus je již jako dítě bytost nejen tupá, ale svému okolí nesnesitelná, projevující se divokým živočišným pudem. A poněvadž dítě dosud nezná pojem peněz, společenské moci či prestiže, projevuje se dětský babybus zatím jen snahou získat co nejvíce žrádla.

V důsledku toho získává také mnohý (i když ne každý) babybus v období dospívání svůj charakteristický fyziologický znak, totiž tloušťku. Není to však tloušťka dobromyslná, shovívavá a moudře, filozofická; je to tloušťka veskrze agresivní a hrozivá, přitom ovšem také částečně komická. Podobně jako žvanění babybusů zastírá jejich duševní prázdno, zakrývá rovněž tloušťka babybusovu nulovost. Přesněji řečeno: předimenzováním svých fyzických rozměrů snaží se babybus dosáhnout zdání, že existuje, že je tím, čím není, totiž člověkem.

Tloušťka a agresivnost babybusů je další svízeli, s níž zápolí babybusologie. Každý babybus získává totiž v dalším vývoji schopnost urvat značnou míru společenské moci a síly, která nahrazuje dětskou kořist žrádla; poznamenejme ovšem, že žrádlo zůstává stále jednou z hlavních motivací babybuse! Spojení společenské moci se zdáním fyzické síly vytváří pak vážnou překážku, bránící studiu babybusů. Většina osob,

kteří přijdou s babybusem ve styk, propadne totiž pocitu skoro všech lidí: před babybusem je zachvátí panický strach, který nakonec přeroste v nezvládnutelnou hrůzu. Tento obecně lidský pocit je koneckonců zcela pochopitelný, poněvadž každému babybusovi je vrozen pud útočit na druhé bytosti, prakticky na každého, s kým se potká. Tento vrozený útočný pud se posléze vystupňuje přímo v amok, jestliže se babybus domnívá, že mu někdo chce uškodit, že se mu někdo posmívá, nebo jej nebere vážně. Vyvarovat se těchto postojů je však pro normálního člověka zcela nemožné, poněvadž babybus předpokládá, že člověk se mu vysmívá již svou vlastní lidskou inteligentní existencí. Navíc pak každý člověk musí také jíst, pít, vlastnit určité předměty a oblékat se, čímž na sebe skoro automaticky přitahuje babybusův hněv. Stačí si pouze koupit nový oblek – i když babybus jich má třeba o deset víc, vždy oblek *druhého* bude lepší, kvalitnější, výhodnější a vzbudí zprvu babybusovu závist, pak zlobu, a nakonec touhu nositele zmíněného obleku nadobro zničit.

A i kdyby člověk v přítomnosti babybuse nejedl, nepil a chodil nahý, v žádném případě se mu nemůže podařit brát babybuse vážně, takže, ten dříve či později dospěje k závěru, že je zlehčován, vysmíván a tupen.

Zachovat si alespoň náznak úctyplného chování k babybusům tvoří tedy základ výcviku každého babybusologa – a třeba s povzděchem říci, že jde o nejobtížnější úsek našeho oboru, který se daří zvládnout jen nejotrlejším. Je totiž neuvěřitelně obtížné a hluboce ponižující přibližovat se k babybusům s posvát-

nou bázní, kterou vyžadují. Avšak jenom tak si lze získat blahosklonnost babybuse a zjistit údaje, které potřebuje naše věda – jestliže se k němu přiblížíš v posvátné úctě, jestliže se jevíš být jeho otrokem, jestliže nasloucháš jeho žvástům jako slovům svatého evangelia! Není proto divu, že většina lidí-nebabybusologů tento úkol nezvládne a před babybusem prchá. Stejně tak ovšem – bohužel – prchají lidé i před námi babybusology, poněvadž se bojí pomsty zkoumaných babybusů, jejichž paměť se rovná paměti slona.

Ze všeho výše řečeného tedy plyne, že babybusologie se dostává na pevnou půdu objektivně zjiřitelných faktů teprve v okamžiku, kdy babybus zaujme místo ve společnosti a začne ji řídit, organizovat a přetvářet podle svého obrazu. Tímto babybus přechází ze svého předhistorického stadia do stadia plně historického, kdy již máme k dispozici řadu spolehlivých pramenů o jeho činnosti: jsou to např. jeho písemné pokyny, záznamy ze schůzí, které vede, jím diktovaná korespondence a zejména oficiální projevy, které s rozkoší pronáší.

Zajímavá je ovšem skutečnost, že se doposud nepodařilo vysledovat vývoj babybuse od jeho nástupu do podřízenějšího místa k místu řídicímu a vedoucímu. Prakticky každý babybus je totiž na vedoucí a řídicí místo dosazován, přičemž zpravidla není známo, odkud přišel, co dříve vykonával a na základě čeho byl do vedoucí a řídicí funkce vůbec jmenován.

V dějinách babybusologie se vyskytlo několik teorií, jež se pokoušejí řešit tento podivuhodný jev, tak diametrálně odlišný od sloganu demokracií, hlásajících tezi „vypracování se od píky“. Prvá teorie /kterou zformovala babybusologie ve svých počátcích/ je veskrze mystická. Odráží počáteční bezradnost babybusologů neschopných vysvětlit hrozivé narůstání počtu babybusů. Podle této teorie babybusové živelně samovznikají z půdy zahnívajících společností, jakožto produkt jejího rozkladu. Tato lákavá, ale mnoho nevysvětlující teorie byla však nakonec odmítnuta, poněvadž příliš při-

pořádá středověké úvahy o samoplození žab, žízal a jiné havěti.

Druhá teorie se naproti tomu domnívala, že babybusové jsou na svá místa plánovitě dosazováni jakousi skrytou babybusí organizací, usilující o získání světovlády. Ani tato teorie neobstála, poněvadž je blízká naivním spekulacím o mezinárodním spiknutí svobodných zednářů, Židů či jezuitů.

Nakonec proto získala obecné rozšíření a uznání teorie třetí, možno říci geneticko-sociologická. Její tvůrci se opírají o jeden z dalších zákonů babybusologie, známý jako „zákon vzájemného přitahování a vzájemného odpuzování babybusů“. Dokumentujme tuto teorii na názorném příkladě: v jistém úřadě působí jako vedoucí babybus, kterého nazveme babybusem A. Jeho podřízeným se stane potenciální babybus mladší, kterého nazveme babybusem B. Na základě

„zákona o vzájemném přitahování babybusů“ pojme babybus A k babybusovi E brzy pocit sounáležitosti a bratrské spřízněnosti. Logickým důsledkem je to, že v krátké době napomůže babybus A babybusovi B k určité, ovšem nižší vedoucí funkci. V tomto okamžiku však začne působit „zákon o vzájemném odpuzování babybusů“. Výsledkem je skutečnost, že babybus A sice babybuse B prosadí i do vyšší vedoucí funkce, ovšem mimo svůj vlastní podnik, mimo své vlastní teritorium. A poněvadž každý babybus si žárlivě střeží sféru své moci,

může být babybus E dosazen pouze do takového podniku, jenž dosud není doménou jiného babybuse a je prozatím řízen inteligentní lidskou bytostí.

Zdánlivé „padání babybusů z nebe“ je tedy podle této teorie výsledkem přísné zákonitosti, která má ovšem účinky přímo katastrofální a ve svém důsledku vede k vytlačení lidstva z jeho pozic a k přeměně lidské společnosti ve společnost babybusů.

Věnujme nyní naši pozornost jevům, které doprovázejí nástup nového babybuse do vedoucí a řídicí funkce. Zejména si povšimněme důsledků, které jeho nástup přináší dosavadnímu lidskému osazenstvu toho kterého podniku, úřadu či institutu.

Každý babybus zahajuje svou činnost oficiálním projevem, který jsou nuceni vyslechnout jeho nebozí lidští podřízení. Tento projev nemá zpravidla žádný konkrétní obsah. Omezuje se na vyzdvihování geniality nastupujícího babybuse, na sliby

a hrozby, pronášené neomaleným tónem. Podřízeným lidem, kteří budou poslušní, je slibována do budoucna větší porce žrádla a přízeň mocného babybuse. Naopak těm, kdo by se nehodlali podrobit, je sděleno, že budou jakožto nepřátelé zničeni, zahubeni a zaslápnuti. O konkrétních pracovních úkolech se pochopitelně nemluví – není to ostatně možné, poněvadž nastupující babybus o nich nemá ani ponětí. Projev babybuse je zpravidla ukončen zvoláním, že on – babybus – je od nynějška kapitánem a kormidelníkem podniku, který bude řízen od jediného stolu. Všichni ostatní musí

být naopak poslušnými veslaři (rozuměj – otroky na galejích), kteří dopraví loď ke kýženému cíli, neznámo ovšem kde a k jakému.

Po ukončení projevu babybuse se jemu podřízení lidé urychleně rozprchnou a opustí babybusovu místnost: útěk je zpravidla tak kvapný, že jedny dveře stěží postačují. Po nástupní řeči babybuse v jím řízené instituci nastane smrtelné ticho. Všichni lidé posedávají němě na svých místech a uvažují, zda zešileli oni, nebo společnost, která babybuse na vedoucí a řídicí místo dosadila. Zpravidla již listují ve své paměti a hledají

v duchu instituci, která není dosud obsazena babybusem a kde by snad – možná – mohli získat příslušnou obživu a nezemřeli tak hladu. Prvého dne nástupu babybuse se ovšem prostému lidskému podřízenému dosud neděje nic katastrofálního – horor postihuje zprvu dosavadní lidské vedoucí, kteří se náhle stali bezprostředními podřízenými babybuse. Tím jim začíná fáze obmyslného mučení, jež se nazývá „gremiální poradou vedení“. Na této „poradě“ jsou dosavadnímu lidskému vedení předloženy v podstatě dvě alternativy: pobabybuštit se a stát se malými babybusy, plnicími příkazy babybuse Velikého, nebo zůstat člověkem a být bez milosti likvidován.

Poněvadž dosavadní lidští vedoucí mají zpravidla děti, staré rodiče, nebo dokonce milují svou práci, přistoupí většinou na prvou alternativu v bláhové naději, že babybuse nakonec zvládnou a polidští. Nastupují tak křížovou cestu, proti níž jsou Kristova utrpení pouhou radovánkou. Babybus, pověřený řídicí a vedoucí funkcí, je totiž zcela neschopen pochopit i nejzákladnější dokumenty ústavu a osvojit si nejprostší fakta. S jeho prohlubující se tupostí úměrně roste nenávisť k dosavadnímu lidskému vedení a snaha toto staré vedení vyhladit a nahradit je novým vedením babybusím.

Jedinou záchranou pro lidské vedoucí je využít „zákona o vzájemném odpuzování babybusů“, který jsme již zmínili. Zpravidla se doporučuje poukázat na nebezpečí, plynoucí z nového babybuského vedení pro samotného vládnoucího babybuse. Tuto metodu je ovšem třeba kombinovat s rituálními gesty posvátné účty před mocným babybusem, jež zahrnují hlasité vyjadřování úžasu nad genialitou babybuse – při četbě jeho protilidsky blbých elaborátů, nebo vyřazení výkřiků obdivu nad babybusovými nelidskými proslovy. Příkladů by bylo mnoho, a každý čtenář je jistě dobře zná z trpké praxe člověka, žijícího v babybusí společnosti.

Jestliže hrůza z babybuse padne zprvu na lidské vedoucí, brzy jsou postiženi také prostí lidští podřízení a dříve či později s babybusem nedobrovolně vejdou ve styk. Panické zprávy o „zvaní k babybusovi“ se šíří šepem mezi podřízenými, jako mezi pannami, předhazovanými Minotaurovi. Mnozí z podřízených, kteří se dosud s babybusem nesetkali, zoufale v duchu shrnují výsledky své práce, a připravují si odpovědi na případné odborné

otázky. Jejich úsilí je ovšem zbytečné a marné jako sněhy loňské zimy. Babybuse totiž naprosto nezajímá tvůrčí lidská činnost, poněvadž celým svým založením je bytost destruktivní a egoistická. Jediným smyslem obřadu „zvaní k babybusovi“ je snaha zjistit, kdo z podřízených lidí může být babybusovi nebezpečný a kdo naopak může sloužit jako jeho poslušný nástroj. Nemylme se – řídicí a organizační funkci nepojímá babybus ve smyslu pozitivně-budovatelském (i když tak prohlašuje na každém kroku), ale pouze ve smyslu negativně-destruktivním.

Její smysl spatřuje výhradně v udržení a upevnění si vlastního teritoria, což pochopitelně vyžaduje vyloučení všech schopných, pracovitých a inteligentních bytostí z okruhu jeho působnosti.

Hovory s podřízenými nebožáky proto probíhají pouze v jediném stylu a duchu – jsou zaměřeny na zkoumání jejich charakteru, odvahy či zbabělosti, a zejména na zjištění jejich slabých stránek. Hlavním cílem obřadu „zvaní k babybusovi“ je totiž získání udavačů, z nichž si babybus postupně vytváří svou vlastní síť. Na rozdíl od dispozic pracovních jsou babybusovy dispozice v této rovině kupodivu vždy přesné a utilitární: podobně jako zvířata, projevuje i babybus zděděný instinkt vždy tam, kde jde o zachování jeho teritoria, jež mu zaručuje příslušnou kořist žrádla.

Třeba říci, že skoro vždy se babybusovi podaří vytvořit síť, kterou obepne toto své teritorium. Jeho podřízení se tak rozpadnou na dvě skupiny: jedna se změní v houf poslušných lidských otroků a druhá se pokusí o chabou vzpouru, která však nakonec vyústí v nejhlubší rezignaci. V situaci, kdy část podřízených se mění v malé babybusy a zbytek v tupou rezignovanou masu, dosahuje babybus svého cíle – plného ovládnutí babybusího teritoria. Je v něm již neomezeným pánem. Zničil vztah lidí k tvořivé práci, zničil mezilidské vztahy a tím i možnost účinného odporu, dosáhl toho, že nikdo nevěří nikomu a každý stojí před všemocným babybusem izolovaný, sám a sám, bez pomoci.

Jevy, doprovázející proces stabilizace babybusova teritoria, jsou statisticky plně podchytilitelné: uveďme např. zvýšené procento infarktů, mrtvic, žaludečních vředů a nervových zhroucení, stoupající křivku sebevražd a nakonec masový – žel marný – útek z dosahu babybuse. Babybus se ovšem nemusí obávat toho,

že se jím řízený ústav zcela vyprázdní, poněvadž se může spolehnout na působení dalšího zákona, který nazýváme zákonem „postupného zbabybuštění lidské společnosti“. Brzy se totiž rozkřikne, že tu či onu instituci řídí sice bezmezný idiot a typický babybus, který však od svých podřízených nepožaduje skoro žádnou práci. Brzy se rozkřikne, že tohoto babybuse stačí pouze šolíchat a podávat mu drobné dárky, uspokojící jeho ješitnost. A poněvadž část lidské populace prochází pod vlivem babybusů procesem postupného zbabybuštění, vždy se najdou jedinci (stojící kdesi uprostřed mezi člověkem a babybusem), kteří nastoupí na uprázdněná místa.

I stabilizované teritorium babybuse ovšem někdy zakolísá. Stane se tak například tehdy, když do něj vnikne cizí inteligentní jedinec, který nemůže být babybusem již předem zlikvidován. Platí to zejména o občasných návštěvách ze zahraničí, které vedle typických babybusů a superbabybusů někdy zahrnují i lidi, v některých případech lidi velmi inteligentní. Tyto návštěvy vyvolávají v babybusovi směs radosti i zoufalství. Počáteční radost nad návštěvou pramení z babybusova hlubokého přesvědčení o jeho jazykovém nadání, ne-li genialitě. Ve skutečnosti si ovšem babybus v průběhu svého života osvojil pouze několik slov z nemnoha cizích jazyků, jež hrůzným způsobem komolí, plete a spojuje v hybridní, neslýchané zvuky. Je plně přesvědčen, že hovoří plyně německy, anglicky, francouzsky a rusky – ovšem cizí návštěvník tyto řeči nepoznává a marně přemýšlí, jakým jazykem to vlastně babybus mluví. A poněvadž cizí návštěvník není zpravidla odborníkem v babybusologii, nepřipadne mu na mysl, že jde o jazyk zcela zvláštní a nelidský, že jde o jazyk babybuský.

Cizí návštěvník je ovšem bytostí zdvořilou, již proto, že mu nic jiného nezbyvá: během několika hodin pochopí, že se pohybuje v prostředí zcela mu nepochopitelném, a v duchu již zoufale počítá minuty, které ho oddělují od návratu domů. Vzhledem k tomu, že je pevně odhodlán svůj domov opět spatřit, zdvořile přitakává babybusovi, aniž by sebe-méně chápal, co vlastně říká. V průběhu monologu babybus ovšem intuitivně vycítí inteligenci návštěvníka a pojme k němu hlubokou nenávisť. Jestliže na počátku velebil svou vlastní genialitu a genialitu jím řízeného ústavu, přejde v dalším

k impertinentním útokům a nakonec návštěvníka obviní, že jeho – babybuse – považuje za blbce. V tomto okamžiku dochází ke katastrofě, poněvadž cizí návštěvník – neznalý babybusího jazyka – stále zdvořile přitakává. Ba dokonce (vida zuřícího babybuse) přitakává ještě horlivěji ve snaze uchlácholit jeho hněv. Vyhozením cizího návštěvníka propuká pak mezinárodní incident, ututláváný dalšími babybusey, kteří našeho babybuse zčásti obdivují a chrání, zčásti však i nenávidí, poněvadž jim přiděluje práci.

Ať tak či onak, podobné příhody narušují babybusovu suverenitu. Jako každé dítě v sobě obsahuje již zárodek smrti, tak i babybusův vzestup k moci v sobě zahrnuje již jeho budoucí pád. K tomu však dochází až po dlouhé řadě nekonečných týdnů, měsíců a let, během nichž babybusovi podřízení vytrpí ještě nekončnou muka a projdou očistcem, který jim automaticky zaručuje vstup do ráje bez jakýchkoliv průtahů a komplikací. Co se jim zdá být peklem, je však pro babybuse naopak dobou libůstek a radováněk. Proto přejdeme k další pasáži této studie, v níž pojednáme o hříčkách a hrátkách babybuse.

Ti, kteří se specializují na tuto tematiku, zpravidla tvrdí, že pro nepřekonatelný odpor nemohou navštěvovat obchodní domy, nákupní střediska a jiná podobná místa, v nichž se babybus s oblibou zdržuje. Tato averze je zcela pochopitelná, neboť babybus je tvor nejen žvanivý, tupý a agresivní, ale také hluboce konzumní. Tato jeho poslední vlastnost je ne první pohled patrná, jestliže vstoupíme do jeho ředitelny. Babybus přijme návštěvníka za širokým stolem, na kterém jsou nakupeny různé telefony, rádia a psací potřeby, pokud možno cizí výroby a provenience. Někdy je pracovní vyzdobena také mohutným glóblem, nad nímž babybus se zálibou rozvažuje. Naučná literatura je zastoupena pramálo, pokud se ovšem nejedná o zvláštní odrůdu babybuse, o tzv. „babybuse vědeckého“, kterého zmíníme ještě později. Centrální bod babybusova inventáře tvoří ovšem velkolepá tužka „fix“: tlustá a dlouhá prkno, kterým babybus čará mohutnými tahy svůj podpis na úřední spisy. Na této tužce lpí stejným způsobem jako dítě na dudlíku. Lidským podřízeným babybuse se nijak nedoporučuje podobnou tužku si rovněž opatřit. Tato výsada je dopřána pouze bezprostředním podřízeným babybuse, polo-lidem a polo-babybusům.

I ti ovšem musejí dbát na to, aby jejich tužka byla méně dlouhá a méně tlustá, než je tužka „fix“ vládnoucího babybuse.

Další zálibou babybuse bývají služební hodiny, umístěné u vřátnice. Toto souvisí s oblíbenou babybusí hříčkou, zvanou „kontrola docházky a čerpání pracovní doby“. Je to jedna z mála konkrétních činností, kterou babybus může vykonávat, poněvadž nevyžaduje žádných odborných ani jazykových znalostí. Stačí se pouze postavit ke vchodu a s rozkoší sledovat zoufalé opozdilce, zpocené děsem a blábolící nesmyslné výmluvy. Babybus si může být přitom absolutně jistý, že dosáhne svého cíle: doprava je totiž řízena rovněž babybusey, takže je vyloučeno, aby příslušný dopravní prostředek s podřízenými dorazil do práce včas.

Avšak největší babybusovou láskou a rozkoší jsou pracovní porady, které vede. Jejich název je ovšem ryze fiktivní a klamný. Nejde o porady, zabývající se prací, ale o dlouhé babybusí monology, v nichž babybus sděluje mlčícímu publiku své zážitky a rozkoše, kterých dosáhl, nebo křivdy, které utrpěl. Tyto údajné porady zpravidla ústí ve spílání podřízeným, přičemž babybus pečlivě dbá toho, aby vynadání bylo rozděleno rovnoměrně a každý dostal svůj díl. Postižené osoby se s matematickou přesností střídají, aby v pravidelném rytmu každá pocítila babybusův hněv a byla tak preventivně udržována ve stavu poslušnosti.

S poradami je spojena řada dalších babybusích radováněk, které babybusologie je již schopna klasifikovat a definovat. Za všechny uvedme jen jedinou, která se nazývá „uložení úkolu a znemožnění jeho plnění“. Babybus např. uloží svým podřízeným vedoucím vypracovat a osobně mu předat do určitého termínu jistou zprávu, dejme tomu o frekvenci používání hygienických zařízení v pracovní době. Tuto zprávu však obmyslnými úskoky v daném termínu nepřijme, což mu umožní na příští poradě pokárat své podřízené a označit je za líné parazity, zadarmo pobírající svůj plat.

Kromě pořádání porad patří mezi babybusí radovánky také chození na schůze, které jsou hojně navštěvovány babybusey z jiných teritorií. Zde se cítí plně ve svém živlu: nemá kolem sebe bytosti lidské, leč babybusí; nemusí nic řešit, jen naslouchat jiným babybusům, sedět a tloustnout. Také občas promluví, a je odměněn vydatným babybusím

potleskem. Nakonec je pro něj připraveno chutné občerstvení, sestavené z oblíbené babybusí krmě – párků, housek, kávy a piva. Rituál účasti na mimopodnikových schůzích a zasedáních je vlastně jedinou pozitivní stránkou, kterou babybus přispívá k blahu svých podřízených. Neboť jestliže je takovéto schůze nucena se zúčastnit bytost lidská, vůčihrdně chřadne a je reálné nebezpečí, že schůzi nepřežije. Navíc svou účastí na mimopodnikových schůzích a zasedáních poskytuje babybus svým podřízeným dar vskutku královský, dar své nepřítomnosti na vlastním pracovišti.

Mýlili bychom se ovšem, kdybychom usoudili, že babybusův život v jeho teritoriu je řadou nepřetržitých radováněk. Vyjdeme proto v našich dalších úvahách z obecného babybusího zvyku, zvaného „plížení se babybuse“, k němuž je používáno obuvi s tlustou gumovou podrážkou, jež se nachází v babybusí výzbroji. Smyslem této výzbroje je přiblížit se potichu k pracovním podřízeným a pak překvapivě do ní vtrhnout. I když tento zvyk se zdá být další babybusí libůstkou, je omylem se domnívat, že vyplývá z babybusích hrátek s podřízenými lidmi. Ve skutečnosti nejde o radovánku, ale o projev babybusovy nejistoty a děsu. Cílem náhlého vpádu není totiž zjistit, zda podřízený pracuje či spí, ale přesvědčit se o tom, zda náhodou nepíše udání na místního babybuse některému z babybusů mocnějších a vyšších.

Jak vidno, i babybusův život je mnohdy životem neveselým. Je pravda – babybus si může být jistý „zákonem vzájemného přitahování babybusů“, který spolehlivě zaručí, že ve své funkci nebude vystřídán člověkem. Stejně tak dobře je si však babybus vědom druhé strany mince, kterou tvoří „zákon o vzájemném odpuzování babybusů“, a ví, že může být kdykoliv pohlcen babybusem jiným, který je mocnější a ovládá větší teritorium. Permanentní boj s lidskými podřízenými a permanentní boj s konkurenčními babybusey proto způsobují, že i náš babybus se po určitém časovém vývoji postupně opotřebovává a ztrácí svou agresivitu. Tímto si babybusologie vysvětluje skutečnost, že kromě množících se babybusů na světě dosud přetrvávají (byť ve skromné míře) i lidé.

Útrapy přinášejí babybusům též některé další akce, jako jsou mezinárodní vědecké konference a sympozia. Vzhledem k vysoce specializovanému charak-

teru těchto – nebo alespoň některých – akcí je babybus nucen vysílat na ně lidské odborníky, které ovšem osobně doprovází, aby je střežil. Tato povinnost střežení lidí je babybusovi nejen zdrojem rozkoše, ale i častých svízeli. Většina kongresů a symposií je totiž dosud navštěvována lidmi, i když procento babybusů je i zde poměrně značné a stále stoupá. Poněvadž však toto procento není ještě dostatečně vysoké, cítí se normální babybus na zahraničních vědeckých konferencích bytostně odcizen. Navíc přítomní lidé hovoří lidskými jazyky, které babybus neovládá – lidé pak naopak nerozumějí jazyku babybuskému. A konečně, za třetí, probíraná témata jsou babybusovi naprosto cizí, vzdálená a nesrozumitelná, takže si zoufá a hyne nudou, která se obrací v divoký hněv vůči lidským expertům, hravě zvládajícím úskalí kongresů a symposií. Naštěstí zahraniční lidské bytosti zpravidla postřehnou tragiku situace a pocítí nehlubší soucit vůči svým lidským kolegům, kteří jsou nuceni navrátit se po ukončení kongresu opět do domácího babybusího teritoria. K uchlácholení šílicího babybuse a k záchraně jeho lidských podržiených je zpravidla vyčleněn zvláštní expert, který s babybusem tráví zbývající dobu konference či symposia. Babybus je po toto období krmen vybranými pokrmami a provázen obchodními domy, kde jsou mu nakupovány mohutné tužky, pera a jiné symboly babybusí moci. V závěru kongresu či symposia proto zpravidla odjíždí domů spokojeně mruče, aniž by tušil, co vlastně viděl a slyšel.

Výše řečené neplatí ovšem o tzv. babybusovi vědeckém, který je zvláštní odrůdou babybuse obecného. Není příliš početný, ale hříčkou přírody se rovněž vyskytuje. Jeho specifický znak spočívá v tom, že se zaměřuje na sféru vědy a je hluboce přesvědčen o své vědecké supergenialitě. Vnější symbolem jeho moci jsou kromě mohutných tužek hromady knih a časopisů, které se vrší chaoticky v jeho pracovně i domově. Vědecký babybus v těchto haldách maniakálně listuje a fixem si podtrhává nesouvislé útržky vět či cizojazyčné vědecké termíny, v nichž našel zalíbení. Vědeckou literaturu (jež se nedovede bránit a sama

o sobě je bezmocná) zároveň glosuje zuřivými poznámkami v babybuštině, jejichž dešifrování patří mezi vrcholy babybusologické vědy.

Není ovšem třeba podotýkat, že tzv. babybus vědecký postrádá sebemenší schopnosti vědeckého myšlení a úsudku. Vyznačuje se tím, že podstatně pokládá za nepodstatné, nepodstatné za podstatné a jeví tendenci spojovat ve vzájemnou souvislost věci zcela nespojitelné. Zároveň je obdařen obrovskou dávkou naivity, která jej vede k tomu, že jásá nad svými objevy, které jsou ve skutečnosti obsahem učiva lidských dětí již v několika prvních třídách. Kromě toho má zálibu v kyberneticko-matematických metodách, aniž by ovšem zvládl základní početní úkony, jako je sčítání, odčítání, násobení a dělení. Jazyk babybuský však obohatil zvláštním žargonem vědecké hantýrky, který dosahuje maximální hybridnosti a v němž vědecký babybus užívá

slov dosud nevidaných a neslýchaných, vzniklých zkomolením lidských vědeckých termínů a pojmů.

Elaboráty, které vědecký babybus produkuje, jsou proto lidskému učenci zcela nesrozumitelné a dešifrovat je může pouze zkušený babybusolog, který po vynaložení obrovské námahy alespoň matně tuší, co chtěl vědecký babybus říci. Odborník v babybusologii stojí na tomto poli často před mimořádně složitými rébusy, jejichž vylouštění vyžaduje řady bezesných nocí. Z naší dokumentace uvádím jako příklad dva typické pro-

jekty, vymyšlené vědeckými babybusey. Je to projekt „Komplexně-globální výzkum posunu trajektorie Slunce a jeho impaktu na zdynamičtění ekonomicko-strategických relací“, a dále projekt „Kosmický orbit v aspektech populacionisticko-sociologických trajektorií a jeho exploatace pro finální proces predestilace lidstva“. K těmto posledním slovům poznamenáme, že vědecký babybus měl bezpochyby na mysli termín „predestinace lidstva“, který si však spletl s procesem „destilace“, zřejmě u vidiny svého oblíbeného alkoholického nápoje.

Jak si ovšem může čtenář vyvodit již z předcházejících stránek této studie, není babybus vědecký ve skutečnosti schopen ani na takovýchto zcela fantastických babybusích projektech pracovat sám. Vyráží si proto vždy jednoho, dva, nebo i více lidských expertů, kteří pro něj připravují příslušné podklady.

Jestliže jsme na počátku tohoto elaborátu označili za nejnešťastnější bytost odborníka v babybusologii, přidejme nyní k němu lidskou bytost další, kterou je poradce vědeckého babybuse. Možná, že tento člověk je ještě nešťastnější než babybusolog sám: jestliže ten si volí své Dovolání víceméně dobrovolně (aby se pokusil zachránit zbytky lidstva, nebo aby ukojil perverzní touhu po zkoumání babybusů/, přistupuje lidský expert vědeckého babybuse na toto nezáviděníhodné povolání jen a jen z existenční nutnosti, jen a jen proto, že nemá jinou volbu. Po celý zbytek života přihlíží pak tomu, jak jeho pracně sestavené materiály se mění pod rukama vědeckého babybuse v cáry a bláboly, který

ovšem musí podržiený expert prohlašovat za vrchol geniality, přesahující génia Newtona, Leonarda da Vinci nebo Einsteina. Jedinou výhodou poradce babybuse je snad jen to, že jakožto bytost méněcenná se nesmí zúčastňovat různých zasedání a symposií, kde vědecký babybus s jásotem předkládá své objevy. Lidské publikum zpravidla němě zírá a nijak nereaguje, což umožní vědeckému babybusovi v diskusi obsáhle rozvinout své ideje. A poněvadž ani zde se nesetká s odporem (mimo jiné proto, že lidé jeho babybuštině nerozumějí), vrací se domů zpravidla s radostným pocitem

absolutního vítězství a suverenity. Na další shromáždění a sympozia (zejména zahraniční) sice již zpravidla není zván, což ovšem nijak nesníží jeho sebedůvěru. Nepřipadne mu totiž na mysl, že se tak děje pro jeho tupost, nýbrž na základě babybusí megalomanie usoudí, že se tak děje naopak pro jeho genialitu, z obavy, aby nerozmetl hnidy směšných lidských rádobyvědců.

Nicméně: z výše řečeného plyne, že žádný babybus (včetně babybuse vědeckého) se dosud neobejde bez člověka, s nímž žije v cizopasně, parazitní symbióze. Tato parazitní symbióza je na jedné straně nutným předpokladem babybusí existence, poněvadž také babybusové potřebují jíst, pít, šatit se a požívat výhod organizované (byl i jen velmi chabě) společnosti. Na druhé straně je ovšem tato parazitní symbióza zárodkem zkázy mnohých babybusů, která nastává jako logický důsledek souvislosti všeho se vším, tedy i souvislosti bytostí lidských s bytostmi babybusími.

Je totiž vědecky zjištěnou skutečností: tak jako mnozí lidé procházejí v důsledku soužití s babybusem procesem zbabybusštění, i mnohý babybus počne procházet v důsledku soužití s lidmi procesem opačným, procesem polidštění, který jej v některých případech může vyřadit z babybusí hierarchie a nakonec vede k jeho tragickému pádu. Zdá se, že podstatnou úlohu při tomto procesu polidšťování babybuse hrají právě jeho lidští experti, s nimiž se babybus chtě nechť stýká a bez nichž se neobejde. Po načerpání určitého počtu vědomostí – byť deformovaných a zko-

molených – dojde totiž v některých případech polidšťování babybusu k mlhavému tušení, skutečnosti, že lidská věda a kultura přece jen o něco převyšují vědu a kulturu babybuskou, nebo dospěje k přesvědčení, že rovina lidská a rovina babybusí jsou si alespoň rovnocenné. I když polidšťování babybusu tento svůj názor před jinými babybusem pečlivě tají, je od tohoto okamžiku ztracen. Každý babybus je totiž nadán neobyčejným instinktem, který mu nahrazuje nerozvinutý mozek – a proto druzí babybusové okamžitě vycítí změnu v chování, postojích a reakcích polidšťovaného babybuse. Od této chvíle proto polidšťování babybusu není již jejich, i když se zároveň nestal ani příslušníkem lidské sféry. Tato konfliktní situace logicky ústí u polidšťovaného babybuse v hluboké rozštěpení jeho psychiky a v permanentní neurotické stavy, jimiž se stává absolutně nesnesitelný jak lidem, tak i ostatním babybusům. Ustavičně totiž střídá postoje lidské s postoji babybusími, takže nelze předem nijak uhodnout, kdy se zachová jako člověk a kdy jako babybus. Nakonec ztrácí poslední špetky pudu sebezáchovy a střídavě napadá jak okolní lidi, tak i okolní babybuse, takže obě strany se proti němu nakonec spojí a babybuse zahubí.

Podřízení lidí z babybusova teritoria propadnou v této chvíli zpravidla mylné domněnce, že vláda babybusů je již ukončena a opět se stanou správci svých vlastních věcí. Největší a nejtragičtější omyl! Na uprázdněném babybusovo místo je totiž po čase dosazen opět zbrusu nový, čerstvý, neopotřebovaný babybus, a vše

začíná znovu a od počátku. Otřes je tím větší, že v mezidobí mezi starým a novým babybusem řídí tu či onu instituci zpravidla některý lidský expert, takže lidští podřízení si již odvyknou styku s babybusem a pojmu bláhovou naději, že budou navěky žít v lidské sféře a v lidských vztazích.

Tímto by bylo možno ukončit tuto krátkou studii, poněvadž popisovat vývojový cyklus nového, čerstvého babybuse by znamenalo jen opakovat výše řečené. Nicméně čtenář mi zajisté dovolí připomenout závěrem několik slov o perspektivě lidstva, jak se jeví ze zorného úhlu mého oboru, ze zorného úhlu babybusologie. Řečeno jednou větou – perspektivy jsou chmurné a neradostné. Zákon „částečného polidšťování babybusů“ má totiž jen omezenou platnost, je zákonem

vedlejším a nikoliv hlavním. Základním zákonem, který utváří dnešní vývoj, je naopak zákon „padání babybusů z nebe“ a z něho plynoucí zákon „pobabybusťování lidské společnosti“.

Časová lhůta, která zbývá lidstvu, byla již našimi odborníky propočtena. Získané vzorce jsou však natolik otřesné, že prezídium mezinárodní federace babybusologů je prohlásilo za tajné, a také já jsem povinen řídit se tímto pokynem. Velice smutná je přitom skutečnost, že se zánikem lidstva zanikne i sama babybusologie a ve výlučném, celosvětovém teritoriu babybusů nebude již nikoho, kdo by tyto zruční tvory pozoroval, klasifikoval, a zkoumal důsledky jejich činů. Ovšem přiznávám: i když babybusologie zanikne spolu s lidskou civilizací, pro samotné babybusologie je toto konstatování z čistě lidského hlediska určitou úlevou – neboť jestliže život mezi babybusem je životem neveselým, jaký teprve bude v ryzí babybusí společnosti!

Vzhledem ke krátkosti vymezené lhůty musím proto odložit pero, ukončit tuto drobnou populárně vědeckou studii (do níž jsem v rozporu s vědou vložil i několik čistě lidských povzdechů) a věnovat se opět základnímu výzkumu babybusů.

Neboť času je málo, a již se připozdívá...

Ilustrace v textu jsou perokresby pocházející z pozůstalosti prof. Sadka.

(Autor prohlašuje, že jakákoliv podobnost s minulými, přítomnými i budoucími babybusem je čistě náhodná.)

PŘÍBĚH O MAMINCE

věnováno Emmanuelu Swedenborgovi

A Bůh řekl: sestoupíš na zem, kde budeš rozdávat radost a štěstí. Jiskra světla se zachvěla v zástupu svých sester, které ji hladily a konejšily.

Pak jako krůpěj rosy opustila domov a počala tiše sestupovat dolů. Míjela nebeské paláce a chrámy, zářící obrazce mlhovin, souhvězdí a planet, nakonec spočinula v trávě elysejských polí, jež obtékají vlny Léthé, řeky zapomnění. Tam v zástupu bratří a sester přijala závoj duchovního těla a stala se jednou z andělských duší.

Dlouho čekala na chvíli, kdy kdesi dole, za řekou Léthé, řekou zapomnění, se zrodí tělo, které jí přisoudil zákon vesmíru a vůle samotného Boha. Když se tak stalo, byl ten člověk ženou, maličkou holčičkou, která nařiká a pláče.

V podobě dítěte překročila duše řeku Léthé, řeku zapomnění, aby se sklonila nad postýlkou děcka a sama děckem mu pak zvěstovala zprávu, že kromě bolesti a smutku je ještě cosi jiného v hlubinách světa. Pláč pominul a já od té chvíle se dítě již jen usmívalo. Usmívalo se jako mladé děvče, usmívalo se jako mladá žena a úsměv jí již nikdy nevymizel z tváře, až do poslední minuty a do posledních chvil.

Čím byl její další život na tomto smutném světě?

Kam vkročila, tam mizel černý smutek, ukryl se v koutech pod závoji prachu, zašel a nebylo jej více.

Kam vkročila, tam vkročila s ní záře.

Kam vkročila, tam vkročila s ní hudba.

Kam vkročila, tam vkročila s ní lidskost – která je nad lásku a vášně, která je výše nad pomíjivá přání, která převyšuje samo milování.

Snad nejvíce milovala, když dospěla na konec své pozemské pouti – do chvíle, kdy pružina života již pomalu ustává ve svém chvění, kdy končí tento svět a nastává svět snění, omylem nazývaný světem zapomnění.

V těch chvílích její oslabené tělo již nevzpomínalo na to, co bylo kdysi tělem a vnitřní anděl prosvětloval její tváře. Ty se pomalu ztrácely a propadaly, jak slza prchající z koloběhu času, věčena posledním šperkem lidského stáří, stříbrným rámcem šedivých vlasů.

V těch chvílích hladila a konejšila své blízké, poněvadž dobře věděla, že list již bude pootočen a bude čtena nová stránka knihy. A v těchto chvílích byla také všemi nejvíce milována. Míjely večery a míjela rána, z nichž žádné zatím nebylo poslední.

Až věčné sféry kdesi nad nebesy usoudily, že hodiny života již došly svého konce a další by již byly utrpením pro duši spojenou s tělem, které umíralo. Toho dne se rozloučila s nejbližšími a jako vždy vše připravila na ranní chvíli. Pak ulehla a usnula, tak jako každý večer. Jako každé noci její vnitřní anděl opustil tělo, aby bloudil jinými světy, z nichž přicházejí sny. Však té noci stříbrná nit, jež pojí ducha s tělem byla již příliš, příliš slabá. A jako vlákno posledního babího léta se v jedné krátké, nepostřehnutelné chvíli naposled zachvěla a potom praskla, nehluchně, tiše, bez křiku a pláče.

A jako kdysi přišla, tak také opět odešla duše za řeku Léthé, řeku zapomnění, aby tam čekala na ty, které opustila. Aby je mohla přivítat úsměvem štěstí, aby jim podala pomocnou ruku, až budou tápat mrákotami smrti a šerem umírání. Aby je provedla údolím smutku až tam, kde pod úbočím hory začíná cesta, vedoucí jinam, do dalších, lepších světů – kde místo slunce ohně září slunce lásky, kde každý žije tím, že žije pro druhé, kde neznámo je slovo „mé“ a „já“, kde není smrti, bolesti a stáří. A to je konec příběhu, který se udál tak jako milióny podobných a jiných.

Z MYŠLENEK rabiho LÖWA

II. ČLOVĚK A SVĚT

... Neboť podle existence světa a Boží moudrosti bylo nutné, aby byl stvořen pouze jediný člověk, ne více. A právě tak jako bylo třeba, aby ostatní druhy byly stvořeny ve větším množství, stejně tak bylo třeba, aby člověk byl stvořen jediný - neboť je králem nad nižšími věcmi. A je známo, že je vhodné, aby existoval jen jeden král – a není vhodné, aby existovali králové dva. Jak objasňují slova učenců, kteří pravili: „Nemohou dva králové užívat jedné koruny.“ A poněvadž člověk je králem nad nižšími věcmi, vyplývá z duchovní podstaty světa i z Božího pořádku, aby člověk byl jediný. A proto ten, kdo zachrání jednoho člověka, jako by zachránil celý svět. A stejně tak ten, kdo zahubí jednoho člověka,

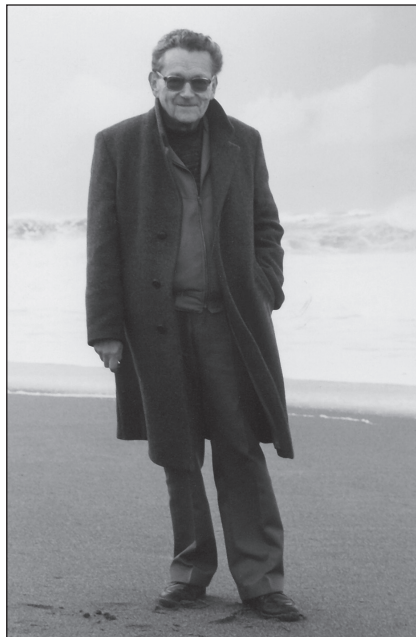
jako by zahubil celý svět. A ještě je třeba říci, že člověk je duchovním principem světa, který zdokonaluje. A pro člověka byly stvořeny všechny nižší věci. A na základě stvoření světa a jeho pořádku byl člověk stvořen jediným. Neboť podle podstaty je třeba, aby duchovní princip byl jediný, bez rozdělení. A proto byl stvořen jediný člověk, a proto je jeden člověk považován za celý svět. A ten, kdo zachrání jednoho člověka z Izraele, jako by zachránil celý svět. A kdo ho zahubí, jako by zahubil celý svět... A kdyby neexistovala bázeň před královstvím (neboť král spojuje a sjednocuje vše, a v přirozené podstatě světa spočívá, aby člověk byl jediný), tehdy by člověk pohltil zaživa svého druha. Neboť každý člověk je tak stvořen, že praví: pro mne byl stvořen svět, a já jsem jediné oprávněn existovat na světě. A proto pohlcuje svého druha zaživa, aby zůstal sám...

Je třeba, abys věděl, že ve světě existují tři řády. Rád světa, podle kterého je člověk nucen se řídit,

aby oral, sil a vykonával ostatek svých potřeb, které jsou pro něho nutné podle pořádku světa a jeho přírody. A člověk je podroben řádu přírody. Avšak dále existuje řád mimo přírodu, řád lidský, který vzniká ze svobodné vůle. A jím vzniká řád zákona, který se děje prostřednictvím království... A toto je řád zákona, jemuž je člověk podroben také, neboť podléhá králi, jehož rukou vzniká tento řád. Ale třetí je řád Boží, který stvořil Bůh ve světě, aby byl svět veden Tórou, kterou dal Bůh. A tak se vedení světa děje trojím způsobem: první je řád podle přírody; druhý je řád mimo přírodu, jenž odpovídá ustanovením krále. A třetí je řád Boží, který je nad přírodou a nad lidskou vůlí... Ale jho královského řádu není podle přírody. Je řádem lidským. Pouze Tóra je nad těmito dvěma řády a vede člověka k tomu, aby se osvobodil od jejich vlády prostřednictvím Tóry.

(Derech chajim, kap. 3)

OSUD

Je osudem člověka, aby byl zapomenut. Po jeho odchodu jsme zprvu přesvědčeni o tom, že sami nemůžeme dále žít. Každá minuta nás naplňuje utrpením a setkání i s nejmenší a nejnecitnější osobní věcí zesnulého v nás vyvolává nové a nové slzy.

Život je však silnější než smrt – a tak pláč a nárek přecházejí po nějaké době v zjasněnou bolest, která již nedusí

a nezabíjí, ale spíše hladí a konejší. Rysy tváře milovaného se ovšem rozplývají a samotné vzpomínky přetrvávají jen v několika málo bodech, zářících jako hvězdy na noci osamění – počíná je však již oblévat záře usmířeného stesku a paradoxní vědomí blízkosti toho, jenž odešel.

My, kteří zůstáváme opuštěni na tomto bezútěšném světě, máme jen málo důkazů, jež by nás přesvědčily o tom, že nejdražší dosud existuje, dosud k nám promlouvá svou vlastní duší a není jen odrazem našeho vlastního smutku a našeho vlastního, naříkajícího přání.

Snad jediné, co zbývá, je několik málo snů ležících jako vzácný kámen na dně našeho vědomí po zániku zmatených vidin. Těchto snů je však nekonečně málo na to, aby nás utěšily. Ten, který odešel, k nám promlouvá jen jednou, dvakrát, snad nejvíce třikrát. Jeho letmé dotyky však zůstávají navždy vryty v naší duši, až do našeho vlastního pozemského konce.

Prvé týdny po matčině smrti jsem se stále navracel do míst, která obývala a přehrával jsem zde hudbu, kterou milovala. Stále a stále jsem probíral kdysi darované dárky, jež se náhle změnily v mrtvé, zbytečné věci. Pak jednou k ránu jsem opět uslyšel milovaný hlas a pocítil záři milované tváře. Má matka mi tehdy se smutným, chápavým úsměvem řekl:

„Teď mi již nemůžeš dávat dárky, jako tomu bylo dříve. Jediný zbývající dárek je ten, že na mne budeš vzpomínat a nikdy nezapomeneš...“

Po těchto slovech se stále a stále navracím k matčině hrobu, abych zde našel alespoň jiskřičku štěstí.

Znovu a znovu pokládám květiny na mrtvý mramor, jako jsem je dříve kladl do živých rukou.

Znovu a znovu oslovuji kámen, jako jsem dříve oslovoval lidskou bytost.

Znovu a znovu rozsvěcuji svíčky, aby předaly signál vzpomínky do jiných, možná lepších světů, které jsou nekonečně daleko i nekonečně blízko.

Znovu a znovu také přemýšlím o hodině smrti, kdy odejdu tam, kam odešla má matka.

A doufám.

Jestliže v té chvíli temná miska váhy převáží její světlost, dobrou sestru, snad aspoň jedna z tisíce slz, vzpomínek a květin zastaví můj sestup. Pak kdesi v jiných, možná lepších světech, jakýsi anděl osvětlí mou cestu, až budu tápat smutný, opuštěný a bez naděje... abych se náhle zbavil svého děsu, abych se náhle zastavil a rozpráhl své ruce, abych se náhle zalykl štěstím a potom řekl:

Jsem opět zde – a nikdy jsem nezapomněl.

... Stvořené věci se člení na tři části. První část zahrnuje nejvyšší jevy, které se nazývají nejvyšším světem. Poznávají a postihují svého tvůrce, a proto jsou zvány jako svět inteligibilní. Druhou částí je svět nebeských sfér. Ty jsou sice tělesné, ale nepodléhají vzniku a zániku, jako je tomu u věcí tělesných, které jsou u nás. Byly ovšem stvořeny a slouží Bohu jako nástroje jeho vůle. Ale není v nich neustálé vznikání a zánikání. A poněvadž jsou dokonalými tělesnými jevy, existujícími v míru, nevstupují jedna navzájem do oblasti druhé a nejsou navzájem v rozporu, jako je tomu ve spodním světě, kde se jevy vzájemně vytlačují a navzájem do sebe vstupují... neboť skutečně v tomto třetím světě je vše ve vzájemném rozporu a věci navzájem do sebe vstupují, aby jedna vytlačila druhou... A již jsme řekli výše, že člověk zahrnuje všechny tyto tři světy, a proto je všechny spojuje, neboť je mikrokosmem...

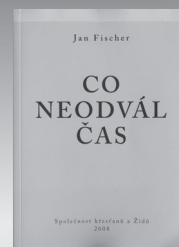
(Netivot olam, netiv ha-cmet, kap. 3)

VYDALI JSME

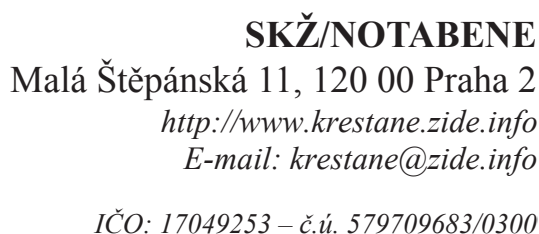
Já a Ty

Přehledná brožura, podávající nástin vývoje židovsko-křesťanských vztahů. Příručka nejen pro učitele, ale pro všechny zájemce o problematiku proměny židovsko-křesťanského soužití až do naší současnosti. Lze stáhnout na stránkách SKŽ nebo objednat na naší adrese.

Co neodvál čas

Devět krátkých, silných povídek – ohlédnutí divadelního režiséra Jana Fischera (* 1921), autora knihy „Šest skoků do budoucnosti“, za dobou II. světové války. Osobní výpověď o šoa.

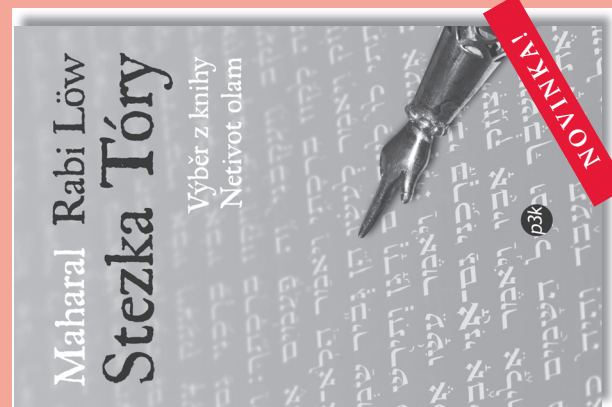
(upřesněte potvrzením; aktualizaci údajů a objednávku Revue je možné realizovat i prostřednictvím elektronického formuláře na http://krestane.zide.info/modules/mypage_form/)

Revue SKZ 60-fin.indd Odd28:31

Nakladatelství P3K

edice judaika

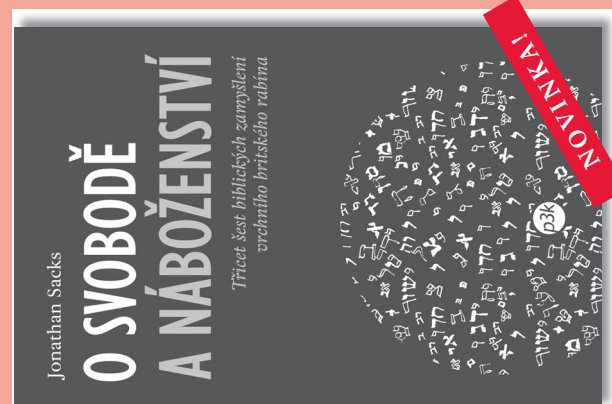
O etice v judaismu – z edice *Sifrej Maharal* – dílo rabi Löwa.
váz., 136 str., cena v P3K 185 Kč

Pohled do zákulisí nacistického
výhlazovacího programu.
váz., 288 str., cena v P3K 260 Kč

Pokračování Příběhů Tóry (knihy
Jehošua, Soudců, Šmuelova).
144 str., cena v P3K 199 Kč

Třicet šest biblických zamýšlení
vrchního britského rabína.
váz., 136 str., cena v P3K 199 Kč

Publikace si lze objednat prostřednictvím e-shopu (www.p3k.cz) nebo na adrese objednavky@p3k.cz.

www.p3k.cz